

SMS Habsburg koshajó 1865-1898 **(1900)**

SMS Habsburg (I.) 1865

(fregatt, koshajó, páncélos/pánczélós fregat, vértés fregat, fregát)
(Az SMS Erzherzog Ferdinand Max (1865) testvérhajója)

Az SMS Habsburg teljességgel azonos megépítések az SMS Erzherzog Ferdinand Max-al.⁴²¹ A korabeli képeken sem lehet őket megkülönböztetni.

Vízkeszítési kapacitása: 3566 hosszú tonna (3646 t)

Teljes súly: 5130 metrikus tonna, 5050-5140t hosszú tonna, 5210 - 5650 rövid tonna

Hossza: 83,75 m (274 láb 9 hüvelyk)

Vízvonalon a hossza: 77 m (79,97 m a merőlegesek között⁴²²)

Szélessége: 15,96 m (52 láb 4 hüvelyk)

Merülése: 7,14 m (23 láb 5 hüvelyk)

Meghajtása: 1 db 2 hengeres „fekvőhengeres vagy másképp vízszintes” egyszeres expanziós gőzgép
(Ezt a fiumei Stabilimento Tecnico gyártotta)

Teljesítménye: 2925 LE (2181 kW) más adat szerint 3500 LE (2573 kW), de van, ahol csak 800 LE szerepel. Ez a fenti motorteljesítmény anomália fényében érthető.

Üzemanyaga: 400 tonna szén (máshol 330-340 tonna szén)

Vitorlafelülete: 1959 m²

Sebessége: 12,54 csomó (23,22 km/h)

Hatótáv: Vitorlázva korlátlan

A Maudslay erőgép adatait figyelembe véve, és 400 tonna szénkészletet nézve, akkor teljes sebességgel 2 322 km (1254 tmf.) Viszont a gép max. sebességgel jó ha pár órát tud menni, így ez csak becült érték. A korabeli hajóknál gyakran a teljes sebesség/szénfogyasztásra adják meg a hatótávolságot.

Utazósebesség 5.5 cs (10 km/h)

Személyzete 511 fő

Páncélzata:

A hajó fából épült, amelynek oldalait a vízvonalon 660 mm-es keményfa övre szerelt 128 mm-es (máshol 123 mm-es) kovacsoltvas páncél védte.)

kovacsoltvas övpáncél a kazamatáknál 123 mm (4,8 hüvelyk)

elől és hátul 87 mm (3,4 hüvelyk)

A lissai csata idejére páncélzata még állítólag nem volt teljesen kész, ezért ideiglenesen meg kellett erősíteni vasúti sínekkel és horgonyláncokkal.

A fedélzet és a felépítmény nem volt páncélozva.⁴²³

⁴²¹ Klagenfurter Zeitung, Juni 1865-06-23

⁴²² <https://shipstamps.co.uk/forum/viewtopic.php?t=15491>

⁴²³ <https://naval-encyclopedia.com/industrial-era/1870-fleets/austria/erzherzog-ferdinand-max-class.php>

A Habsburg és Ferdinand Max vaspáncélzata kizárólag stájer kohókból (Store és Zeltweg) származik.⁴²⁴

Fegyverzete az eredeti tervek szerint: 32 db 48 fontos (20 cm-es) elöltöltős Krupp ágyú

A vonatkozó szakirodalomban mindig az olvasható, hogy a porosz hatóságok elkobozták a Krupp ágyúkat, ami történelmileg nem helytálló. Inkább a Krupp által szállított fegyverek nem feleltek meg az elvárt követelményeknek, és azonnal visszaküldték a gyártóhoz.⁴²⁵

Fegyverzete: 1866

16 db 48 fontos (kb. 194 mm, 7,63 hüvelyk) elöltöltős löveg, a hosszanti oldalon 6 – 6 löveges elrendezésben és 2 db az orrban 2 db a taton. (A 30-48 fontos lövegek átmérője 16-19 cm.) Eredetileg porosz gyártmányú Krupp, huzagolt lövegeket kapott volna, de az osztrák-porosz háború kitérője miatt, végül sima csövű lövegeket kapott, bár, van aki azt írja, hogy a Krupp lövegek nem kielégítő volta miatt kapta a régebbi típusú fegyverzetet. Tegetthoff Lissánál a nagyobb ágyúk részére tüzes golyókat öntetett, hogy azokkal fölgyújthassa az ellenséges hajókat. A lövedékek nagy része viszont tömör fém golyó, ami lepattant a páncélzatról. A hajókon „karronád-okat”) rövid, de nagy ürméretű csövel rendelkező „hajótarackok-at) alkalmaztak. A közel 3 m csőhosszú ágyúk helyett, könnyebb szerkezetű és rövidebb csövű löveg volt a karronád típus. Egy 32 fontos normál löveg súlya 2700 kg, míg ennek koronád típusa csak 900 kg. A lőtávolság viszont jelentősen csökken, pl. a 32 fontos esetén 900 m-ről 400 m-re. A karronád fő előnye az volt, hogy egységnyi szerkezeti tömegű karronád háromszor nagyobb tömegű lövedéket lőhetett ki – igaz, csak kis lőtávolságra. A kis tömegű, rövid csövű, kis lőtávolságú karronád a közelharc ideális fegyvere volt. A „karronádosítás” a hajók összegzett tüzerő növelésének technikai eszközévé vált, feltéve, hogy az ezt alkalmazó flotta lemond a lőtávolság egy részéről és áttér a tüzérségi közelharcon alapuló harcéljárásra (csatasor áttörése). Lőtáv a XIX. század második felében már 4-900 m. A lövedék ekkor még általában tömör vasgolyó. Lissánál Tegetthoff pont az áttörést és a közelharcot választotta. 48 fontos lövegek voltak eredetileg a Drache és a Salamander fedélzetén.⁴²⁶

4 db **1863M típusú** 8 fontos (10 cm-es) elöltöltős, huzagolt csövű löveg

2 db 3 (talán **1863M típusú** 4 fontos, avagy 8 cm-es) fontos löveg

(Az 1863 M lövegek kúpos lövedékei mind időzítő, mind becsapódáskor működő gyújtóval rendelkeztek. A lövegek tüzelhettek gránátot, srappelt, gyújtó lövedéket és kartácsot. A 4 fontos löveg 20 fokos emelék álláson 520 grammos lövedékét 3375 m távolságra volt képes tüzelni, míg a 8 fontos löveg 930 g-os lövedékét hasonló emelékkel 3750 m-re tüzelte. Az adatok a szárazföldi haderő lövegeire vonatkoznak. Ezek a lövegek jobbak a korabeli porosz lövegeknél.)⁴²⁷

döfőorr vagy kos

Az 1870-1880-as években többször átfegyverezték.

Fegyverzete 1874.

Kapott 14 db 7 hüvelykes (178 mm)-es Armstrong löveget és 2 db könnyű ágyút

Fegyverzete 1882.

Ekkor 4 db 9 cm-es (3,5 hüvelykes) hátultöltős löveget kapott, továbbá felszerelték 2 db 7 cm-es (2,8 hüvelykes) hátultöltős löveget, egy pár 47 mm-es (1,9 hüvelykes) gyorstüzelő löveget és 3 db 25 mm-es (0,98 hüvelykes) automata löveget.

Fegyverzete 1886.

1 db 26 cm-es (10,2 hüvelyk)-es ágyú

1 db 24 cm-es (9,4 hüvelyk)-es ágyú.

Épült: Stabilimento Tecnico Triestino Trieszt

⁴²⁴ Neue Freie Presse, Juli 1866-07-26

⁴²⁵ https://de.wikipedia.org/wiki/%C3%96sterreichische_Marine

⁴²⁶ TURCSÁNYI KÁROLY – HEGEDŰS ERNŐ – BÁN ATTILA: A nagyhatalmak tengeri hadviselése az elöltöltő fegyverek korában (1648-1866): I. rész: HADTUDOMÁNYI SZEMLE: HADMŰVÉSZET: 2016. IX. évfolyam 1. szám

⁴²⁷ Németh Balázs: A császári-királyi hadsereg és a Magyar Királyi Honvédség gyalogsági tüzfegyverei, harcászata és hadművészete 1849-1878 között, PhD értekezés, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest 2017

Tervezte: Ritter József v. Romaco⁴²⁸

Építés kezdete: 1863 június

Vízrebocsátás: 1865.06.25.

Hadrendbe állt: 1866 június

A flottából kivonták: 1898.10.22.

Lebontották: 1899-1900⁴²⁹

A Habsburg modernizálása után 1877-ben⁴³⁰

1865.

A „Habsburg“ páncélos fregatté vízrebocsátásának f. hó 24-én kellett volna a muggiai Stabilimento Tecnico Triestino hajógyárból megtörténni. Azonban a hajó nem indult el. Nagy tömeg néző sereg gyűlt egybe. Mint táviratilag közük, a vízrebocsátási f. hó 25-én (1865.06.25.) szerencsésen megtörtént.⁴³¹

1865.07.10-én hatalmas viharba került a Habsburg, feltehetőleg a kikötőben. A viharban 10 fő fulladt a tengerbe, köztük a Habsburg három harmad osztályú tengerésze.⁴³²

1866.

1866.05.26-i hír: „Az Erzhertzog Ferdinand Max és a Habsburg, amelyek páncélzata már félig elkészült, a múlt héten tette meg első útját Triesztből Polába saját gépeik által. A tesztvezetésnek a kedvezőbb eredmények a legfényesebb bizonyítékai a Stabilimento Tecnico Triestino Trieszt hatékonyságának, mivel itt épültek a hajók és gépeket egyaránt.⁴³³

1866-ban részt vett az olasz partok elleni flottatüntetésekben.

1866.07.20-án részt vett a Lissa-i tengeri csatában.

A lissai tengeri csatát lásd az SMS Erzhertzog Ferdinand Max (I.) nél.

Az SMS Habsburg vértés hajó Tegetthoff hadrendjének jobb oldalára került. A Principe di Carignano és a Castelfidardo a Habsburggal vívott távolsági tüzpárbajt. Itt volt a Kaiser Max és a Szalamandra is.

A csatában az SMS Habsburg 170 lövést adott le és öt 38 lövedék találta el. A Habsburg nem sérült meg a csatában és személyi vesztesége sem volt. Este a Habsburg, Prinz Eugen és ágyúnaszádok látták el a járőrszolgálatot.

„Vessünk már egy tekintet az osztrák tengeri erőre s ismerkedjünk meg nagyjában annak is létszámával, szerkezetével és minőségével. E hajóhad a következőkből áll: 1 sorhajó, Kayser, 92 ágyúval és 892 emberrel. — 2 elsőrangú páncélos fregatte, Ferdinand-Miksa és Habsburg; 3 másodrangú, Miksa- császár, Prinz-Eugen, és Juan d’Austria; 2 harmadrangú Salamander és Drache, összesen 213 ágyúval és 2592 emberrel. — 2 másodrangú és 3 harmadrangú csavar-fregatte, összesen 194 ágyúval, 2268 emberrel. — 2 csavar-korvett, 10 ágyúnaszád, 3 schooner, 1 yacht, összesen 101 ágyúval és 2008 emberrel. — Végre 9 gőzhírhajó (aviso) összesen 37 ágyúval és 672 emberrel. Ezek mind csavarhajók. Következnek a másneműek, u. m. 1 vitorlás fregatté, Bellona, 36 ágyúval és 352

⁴²⁸ Wiener Allgemeine Zeitung, Juni 1882-06-05

⁴²⁹ [https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Habsburg_\(1865\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Habsburg_(1865))

⁴³⁰ [https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Habsburg_\(1865\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Habsburg_(1865))

⁴³¹ Sörgöny, 5. évfolyam, 1865-06-28 / 146. szám

⁴³² Klagenfurter Zeitung, Juli 1865-07-18

⁴³³ Klagenfurter Zeitung, Mai 1866-05-26

emberrel. — 2 vitorlás korvett, 3 brick, 3 schooner, összesen 81 ágyúval, 750 emberrel. — 2 kerekas gőzös 6 ágyúval, 83 emberrel. — 6 ágyús naszád a Garda-tón, 9 a Lagúnán, összesen 42 ágyúval, 696 emberrel. Még 4 kerekas gőzös, ágyú nélkül, 92 emberrel; 1 páncélos üteg 16 ágyúval és 219 emberrel, 3 ponton 30 ágyúval, 126 emberrel. Az egész összeg tehát 72 hadihajó.,⁴³⁴

1867.

1867.08.04-i hír: „Pola, augusztus 2. [Drig.-Corr.] (A flotta új fegyverzetéről.) Egy angol kereskedelmi gőzös végül meghozta a haditengerészet által régóta áhított 24 Armstrong ágyút, amelyek a három páncélos a „Don Juan” fregatt a „Kaiser Max” és „Prince Eugen” fegyverzetét alkotják majd. Ezek hét hüvelykes csőtorkolat-töltő (előltöltős) lövegek, teljes felszereléssel és lőszerrel.

Nagy érdeklődéssel várják az emberek a közelgő páncélozott célpont tüzelési tesztjeit, hogy összehasonlíthassák azokat a Krupp-gyár nyolc hüvelykes, hátul tölthető lövegeivel, amelyeket a „Habsburg” és „Erzherzog Ferdinand” páncélozott fregattokhoz szánnak. E tesztek eredményei nagyban befolyásolják azt a kérdést, hogy a két rendszer közül melyiket választják a jövőben, és különösen azt, hogy a jelenleg épülő „Lissa” fregatt milyen lövegeket kap.⁴³⁵

1869.

1869.01.23-án a Habsburg őfelsége Panzerfreigatt-ja Triesztbe érkezett, és néhány hónapig az ottani kikötőben marad, hogy munkálatokat végezzenek rajta és felszereljék az új lövegeit.⁴³⁶

1869.07.15-i hír. „(Az osztrák-magyar tengerészet.) Páncélos hajók: „Kaiser“, 5440 tonna tartalmú, 800 lóerejű, 10 ágyúval; „Lissa“, 5050 tonna, 1000 lóer., 12 ágyú; „Custoza“, 6700 tonna, 1000 lóer., 8 ágyú; „Albrecht főherceg“, 5800 tonna, 800 lóer., 8 ágyú.— Páncélos fregatte-ok: „Ferdinand Miksa“, és „Habsburg“, mindegyik 5200 tonna, 800 lóer., 14 ágyú; „Miksa császár“, „Don Juan de Austria“ és „Eugen herceg“, mindegyik 2650 tonna, 650 lóer. 12 ágyú; „Salamander“ és „Drache“, egyenkint 3120 tonna, 500 lóer., 10 ágyú. — Csavarfregatte-ok: „Novara“ és „Schwarzenberg“, 2650 tonna, 500 lóer., 46 ágyú; „Radetzky, (közelebb légberobbant) 2430 tonna, 500 lóer., 12 ágyú; „Donau“ és „Adria“ 2430 tonna, 300 lóer., 29 ágyú. — Csavarcorvette: „Fridrich“, és „Dandolo“, 1600 tonna, 230 lóer., 22 ágyú ; „Helgoland, 1770 tonna, 400 lóer., 6 ágyú.— Továbbá négy csavar-ágyúnaszád 4 ágyúval , kettő 2—2 ágyúval, három csavarschooner 2—5 ágyúval, egy aviso-gőzös , „Erzsébet“ 6 ágyúval. — Ezen kívül 3 csapatszállító gőzös, egy anyagszerszállító , egy torpedo-hajó, két yacht. — Vitorlás hajó van: egy corvette, egy brig, két schooner, úszó üteg, 3 szállító s 15 különféle rendeltetésű hajó, végül 9 kisebb gőzös, kikötői szolgálatokra.”⁴³⁷ Ekkor a Habsburgot áthelyezték a második tartalékba.⁴³⁸

1869.10.10-én a catarrói zavargások miatt elrendelték a hajó azonnali felszerelését és bevethetővé tételét.⁴³⁹

1869.11.01-én a Dardanellák bejáratánál találkozott egymással. Még aznap behajóztak Pireusz kikötőjébe. (Újsághír a tervezett útról: „hajók Konstantinápolyba szállítják ő felségét kíséretével, hol három páncéloshajó, a „Ferdinand Max“ és „Habsburg“ fregatok, a „Helgoland“ korvét és egy ágyúnaszád hozzácsatlakoznak ő felsége kíséretéhez.”⁴⁴⁰) Ekkor Ferenc József császár a Szuezi-csatorna felavatására utazott a Greif yachton. A hajók 1869.11.20-án már Alexandriában voltak.

Eredetileg a Salamander ment volna, de az géphiba miatt nem tudott elindulni, és ezért ment helyette az SMS Habsburg. Parancsnoka Joseph Aurnhammer.⁴⁴¹

Az utat lásd kidolgozva az SMS Erzherzog Ferdinand Max (I.) nél.

⁴³⁴ Nagy Miklós és Zilahy Imre (szerk.): Háború-könyv. Az 1866-ki hadjáratok ismertetése (Pest, 1866)Szász Károly: Az olasz és osztrák tengeri haderő

⁴³⁵ Neue Freie Presse, August 1867-08-04

⁴³⁶ Neue Freie Presse, Januar 1869-01-23

⁴³⁷ Hazánk s a Külföld, 5. évfolyam, 1869-07-15 / 28. szám

Budapesti Közlöny, 3. évfolyam, 1869-05-13 / 108. szám

⁴³⁸ Neue Freie Presse, Juli 1869-07-16

⁴³⁹ Die Presse, Oktober 1869-10-10

⁴⁴⁰ Szegedi Híradó, 11. évfolyam, 1869-10-14 / 82. szám

⁴⁴¹ Neue Freie Presse, November 1869-11-02

Visszafelé a Habsburg és az Erzherzog Ferdinand Max 1869.11.16-án a Kréta szigeti Suda-öbölbe futottak be. Egy heves vihar miatt 1869.11.25-én Navarin kikötőjébe húzódtak be. Innét Korfu felé hajóztak, ahol találkoztak a Greif-el és a többi hajóval. A Habsburg és az Erzherzog Ferdinand Max behajózott Pólába. Pöck aggódott a Trieszt felé viharban hajózó Ferenc Józsefért a Greif fedélzetén, ezért kihajóztak Trieszt felé. A császár és király biztonságos partot érése után visszatértek Pólába, ahol a Habsburgot karbantartották.

1869.12.10-én a Habsburg és a Ferdinand Max Pólába indult.⁴⁴²

1869.12.28-án Triesztben volt.⁴⁴³

1870.

1870 januárjában, a javítás után Cattaróba hajózott, hogy megerősítse az ottani flottakötéléket. Ekkor az egyetlen vértés kazamatahajó, amely aktív szolgálatban állt, mert a többit leszerelték Pólában.

„Habsburg”, parancsnoki hajó parancsnoka Ritter v. Gröller sorhajókapitány. A hajó ekkor az admirális hajója is.⁴⁴⁴

1870 nyarán az SMS Habsburg és az *S.M. Schiff Kerka* gőzös a Földközi-tenger nyugati vizein cirkált. Utána Polába javításra ment. Javítás után 1870.06.22-én⁴⁴⁵ már Polából Kumbor-ba hajózott, ahol találkozott a Kerka-val.

1870.06.25-én a két hajó Máltára indult, ahová 30-án érkeztek meg.

1870.07.10-én Tuniszba (Beylik-be) hajóztak, ahol két napot voltak.

1870.07.16-án a korzikai Cagliari-ba hajóztak. Itt július 17-21-ig voltak.

1870.08.02-án befutottak Toulonba, ahol 8 napot voltak, majd az olaszországi Portoferraio-ba mentek. Portoferraio-ban 1870.08.11-14 között voltak.

1870.08.19-án befutottak Nápolyba. „Habsburg” osztrák hadihajó még más három osztrák fregat érkezését várja be a nápolyi kikötőben.,⁴⁴⁶ Az olasz kikötők felkeresése egy erődemonstráció volt, mert a Monarchia, flottademonstrációval akarta megakadályozni Róma olasz annektálását. Ekkor az SMS Habsburg volt az egyetlen bevethetőbb nagyobb hadihajója a Monarchiának. 1870 szeptemberében hagyta el az olasz vizeket.⁴⁴⁷

1870.09.16-án „Habsburg” páncélos fregatt érinti Korfu felé hajózott, ahol továbbadják a parancsot, majd tovább utazik Szmírnába.⁴⁴⁸ Kötelékparancsnok Millosich György.⁴⁴⁹

A „Habsburg” páncélozott fregatt már a levantei vizeken van 1870.11.30-án.⁴⁵⁰

1871.

Smyrnából 1871.02.04-ről jelentik, hogy a „Habsburg” páncélos fregat, Millosich ellenadmirállal, néhány nap előtt oda visszatért, s 4-én ismét czirkálásra indult el.⁴⁵¹

Millosich ellentengernagy felszállt a „Habsburg” páncélos fregatra, amely 1871. március 26-án érkezett, és 27-én hagyta el Raguzát, hogy meglátogassa Candiát (Kréta, Rodoszt és Smyrna-t.⁴⁵²

Smyrna, 1871.04.15. A „Habsburg” páncélos fregat fedélzetén Millosich ellentengernaggyal, Sudából löve, tegnapelőtt itt horgonyt vetett.⁴⁵³

Smyrnából 1871.04.22-ről jelentik, hogy a „Habsburg” páncélos fregaton az elhunyt Tegethoff aladmirálért gyász-ünnepély tartott.⁴⁵⁴ (Tegetthoff, tüdőgyulladásban, Triesztben hunyt el 1871.04.07-én.)

Mint Smyrnából 1871.05.06-ról jelentik, a „Habsburg” páncélos fregat, s a „Kerka” ágyúaszád Salonich-ba (Szaloniki) indultak el.⁴⁵⁵

⁴⁴² Das Vaterland, Dezember 1869-12-10

⁴⁴³ Klagenfurter Zeitung, Dezember 1869-12-28

⁴⁴⁴ Neue Freie Presse, Januar 1870-01-19

⁴⁴⁵ Die Presse, Juni 1870-06-22

⁴⁴⁶ A Hon, 1870. 8. évfolyam, 1870-08-26 / 201. szám

⁴⁴⁷ [https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Habsburg_\(1865\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Habsburg_(1865))

⁴⁴⁸ Neue Freie Presse, September 1870-09-16

⁴⁴⁹ Die Presse, September 1870-09-17

⁴⁵⁰ Neue Freie Presse, November 1870-11-30

⁴⁵¹ Budapesti Közlöny, 5. évfolyam, 1871-02-11 / 34. szám

⁴⁵² Das Vaterland, April 1871-04-07

⁴⁵³ A Hon, 9. évfolyam, 1871-04-23 / 93. szám

⁴⁵⁴ Budapesti Közlöny, 5. évfolyam, 1871-04-30

⁴⁵⁵ Budapesti Közlöny, 5. évfolyam, 1871-05-14 / 111. szám

Smyrnából 1871.06.03-ról jelentik, hogy a „Habsburg“ pánczélos fregat a syriai parthoz indult.⁴⁵⁶

Mint Smyrnából 1871.07.08-ról jelentik a „Habsburg“ pánczélos fregatt meglátogató Cyprust s a siriai partot.⁴⁵⁷

1871.09.05-i hír: A „Habsburg” páncélozott fregatt Milosich admirálissal néhány napja belépett Pola kikötőjébe, hogy felvegye a szabadságon lévő legénységének nagy részét. A fregatt azonban még nem tudta elhagyni a kikötőt, mert ismeretlen okokból jelentős víz került a hajótestbe, ezért a pumpának folyamatosan dolgoznia kell, hogy megbirkózzon a beáramló vízzel.⁴⁵⁸

1871.10.20-án a Habsburg, Pólában tartózkodott. Millosich ellentengernagy hamarosan átadja helyét utódának.⁴⁵⁹

1872.

Gazdasági kiadások: „A „Habsburg“ vértés fregát tartalék kazánjaira 136,000 frt kell; 100 ezer a „Don Juan d’Austria“ részére; 32,000 frt a „Friedrich“ naszad s a tavaly elköltött 100,000 frton felül még 36,000 frt kell az „E. H. Ferdinand Max“ részére.”⁴⁶⁰

1873.

1873-ban felmerült az SMS Erzherzog Ferdinand Max és az SMS Habsburg lecserélése. Őket az SMS Lissa és az SMS Kaiser fogja leváltani.⁴⁶¹

Ebben az évben az E. H. Ferdinand Max és Habsburg vértés hajók ekkor javításra szorultak a hajótest „rothadása” miatt.⁴⁶²

1874.

1874.02.10-én az aktív flotta tagja.⁴⁶³

A Habsburgot ekkor átfegyverezték. Kapott 14 db 7 hüvelykes (178 mm)-es Armstrong löveget és 2 db könnyű ágyút

1875.

1875.01.16-án az aktív flotta tagja.⁴⁶⁴

1876.

1876.02.12-i hír: „Ausztriának háborúba vihető hajója alig van hat, vagyis a négy casamata, s két pánczél fregatt, mert a lissai híres pánczélosok közül csak a „Habsburg“ „E. H. F. Max“ használhatók, evvel pedig könnyen elbánik akár a török flotta, ha pedig a diplomatai conflictusok másképp alakulnának a „Devastation“ admiral hajó négy nap alatt Pólában lobogtathatná zászlaját.”⁴⁶⁵

1877.

A „Pol. Corr.“ következő authenticus adatokat közöl a cs. és kir. hadi tengerészet jelenlegi állásáról. Pánczélos hajók, torpedókkal és vető készülékekkel. „Tegetthoff“ épülőfélben. „Castozza“, 7390 tonna, 1200 n. lóerő, összesen 18 ágyú, 310 karabély, 88 revolver, 111 kard, 507 ember (felszerelve). „Litta“, 6080 tonna, 1000 lóerő, összesen 20 ágyú, 314 karabély, 88 revolver, 114 kard, 12 ember (2. tartalék); „Albrecht“ 5940 tonna, 800 lóerő, összesen 18 ágyú, 290 karabély, 88 revolver, 105 kard, 481 ember (2. tartalék.) „Kaiser“ 5810 tonna, 800 lóerő, összesen 20 ágyú, 290 karabély, 88 revolver, 105 kard, 479 ember, (2. tartalék); „Don Juan d’Austria“, 3550 tonna, 650 lóerő, 16 ágyú, 222 karabély, 87 revolver, 111 kard, 390 ember (1. tartalék) ; „Max“, 3550 tonna, 650 lóerő, 16 ágyú, 222 karabély, 87 revolver, 111kard, 390 ember (1. tartalék); „Eugén“ (épülőfélben). Pánczélos fregattok : „Ferdinand Max“, 5140 tonna, 800 lóerő, 22 ágyú, 290 karabély, 88 revolver, 108 kard, 482 ember (2. tartalék);

⁴⁵⁶ Budapesti Közlöny, 5. évfolyam, 1871-06-10 / 131. szám

⁴⁵⁷ Budapesti Közlöny, 5. évfolyam, 1871-07-16 / 161. szám

⁴⁵⁸ Die Presse, September 1871-09-05

⁴⁵⁹ Neue Freie Presse, Oktober 1871-10-20

⁴⁶⁰ Magyar Ujság, 6. évfolyam, 1872-10-04 / 227. szám

⁴⁶¹ Budapesti Közlöny, 7. évfolyam, 1873-04-24 / 94. szám

⁴⁶² Magyar Ujság, 7. évfolyam, 1873-04-24 / 94. szám

⁴⁶³ Das Vaterland, Februar 1874-02-10

⁴⁶⁴ Die Presse, Januar 1875-01-16

⁴⁶⁵ Egyetértés, 10. évfolyam, 1876-02-12 / 34. szám

„Habsburg“, 5140 tonna, 800 lóerő, 22 ágyú, 290 karabély, 88 revolver, 108 kard, 482 ember (2. tartalék); „Salamander“, 3110 tonna, 500 lóerő, 18 ágyú, 136 karabély, 86 revolver, 102 kard, 308 ember (felszerelve), összesen 45,710 tonna, 7200 lóerő, 170 ágyú, 2364 karabély, 788 revolver, 975 kard, 4031 ember. Fregattok: „Radetzky“ 3430 tonna, 600 lóerő, 19 ágyú, 274 karabély, 87 revolver, 99 kard, 453 ember (2. tartalék) ; „Laudon“, 3430 tonna, 600 lóerő, 19 ágyú, 274 karabély, 87 revolver, 99 kard, 453 ember (2. tartalék). Összesen 6860 tonna, 600 lóerő, 38 ágyú, 548 karabély, 174 revolver, 198 kard, 906 ember. Corvettek: „Duna“, 2440 tonna, 400 lóerő, 15 ágyú, 199 karabély, 60 revolver, 71 kard, 335 ember (felszerelve); „Dandolo“ 1700 tonna, 230 lóerő, 16 ágyú, 129 karabély, 60 revolver, 65 kard, 258 ember (2. tartalék); „Friedrich“, 1570 tonna, 230 lóerő, 16 ágyú, 129 karabély, 60 revolver, 65 kard, 258 ember (2. tartalék); „Szaida“ (épülőfélben); „Fazana“, 1970 tonna, 400 lóerő, 6 ágyú, 129 karabély, 60 revolver, 71 kard, 261 ember, (2. tartalék); Helgoland, 1820 tonna, 400 lóerő, 6 ágyú, 129 karabély, 60 revolver, 71 kard, 261 ember (1. tartalék); „Zrínyi“, 1340 tonna, 230 lóerő, 6 ágyú, 97 karabély, 50 revolver, 57 kard, 211 ember, (2. tartalék) ; „Frundsberg“, 1340 tonna, 230 lóerő, 6 ágyú, 89 karabély, 50 revolver, 57 kard, 203 ember (felszerelve) ; „Aurora“, 1346 tonna, 230 lóerő, 6 ágyú, 89 karabély, 50 revolver, 57 kard, 203 ember (javítás alatt). Összesen 13,520 tonna, 2350 lóerő, 79 ágyú, 990 karabély, 40 revolver, 514 kard, 1990 ember Jelző gőzösök: „Miramar“, 1830 tonna, 450 lóerő, 2 ágyú, 71 karabély, 11 revolver, 36 kard, 160 ember (1. tartalék) ; „Erzsébet* 1570 tonna, 350 lóerő, 6 ágyú, 77 karabély, 25 revolver, 34 kard, 154 ember (1. tartalék). Összesen 3400 tonna, 800 lóerő, 8 ágyú, 148 karabély, 36 revolver, 70 kard, 314 ember. Ágyúnaszádok : „Velebich“ 900 tonna, 230 lóerő, 5 ágyú, 60 karabély, 25 revolver, 34 kard, 133 ember (2 tartalék); „Dalmata, 900 tonna, 230 lóerő, 5 ágyú, 60 karabély, 25 revolver, 34 kard, 133 ember (1 tartalék); „Hum“, 900 tonna, 230 lóerő, 5 ágyú, 60 karabély, 25 revolver, 34 kard, 133 ember (2. tartalék) ; „Nautilus“, 570 tonna, 90 lóerő, 3 ágyú, 57 karabély, 25 revolver, 26 kard, 115 ember (1. tartalék); „Albatros“, 570 tonna, 90 lóerő, 3 ágyú, 57 karabély, 25 revolver, 26 kard, 115 ember (felszerelve); „Kerka“, 540 tonna, 90 lóerő, 3 ágyú, 48 karabély, 23 revolver, 24 kard, 105 ember (fölszerelve) ; „Narenta“ 540 tonna, 90 lóerő, 3 ágyú, 48 karabély, 23 revolver, 24 kard, 105 ember (fölszerelve); „Möve“ 370 tonna, 45 lóerő, 3 ágyú, 26 karabély, 15 revolver, 13 kard, 71 ember (fölszerelve) ; „Sansego“, 350 tonna, 90 lóerő, 2 ágyú, 26 karabély, 17 revolver, 18 kard, 71 ember (felszerelve). Összesen 5640 tonna, 1185 lóerő, 32 ágyú, 444, karabély, 203 revolver, 233 kard, 981 ember. Yacht gőzösök. „Greif“ 1350 tonna, 300 lóerő, 2 ágyú, 67 karabély, 16 revolver, 30 kard, 143 ember (1 tartalék); „Fantansie“ 230 tonna, 125 lóerő, 14 karabély, 7 revolver, 12 kard, 45 ember (1. tartalék). Összesen 1680 tonna, 425 lóerő, 2 ágyú, 81 karabély, 23 revolver, 42 kard, 188 ember. Kerekas gőzösök: „Andreas Hofer“ 850 tonna, 180 lóerő, 4 ágyú, 36 karabély, 23 revolver, 27 kard, 97 ember (felszerelve); „Fiume* 440 tonna, 120 lóerő, 4 ágyú, 28 karabély, 13 revolver, 14 kard, 75 ember (2. tartalék); „Taurus“ (ez évben készült). Összesen : 1290 tonna, 300 lóerő, 18 ágyú, 64 karabély, 36 revolver, 41 kard, 172 ember. Szállító gőzösök. „Gargano“, 1380 tonna, 180 lóerő, 2 ágyú, 28 karabély, 12 revolver, 23 kard, 87 ember (kórházi hajónak berendezve) ; „Triest“ 960 tonna, 160 lóerő, 2 ágyú, 28 karabély, 12 revolver, 17 kard, 81 ember (1. tartalék); „Pola“, 910 tonna, 120 lóerő, 2 ágyú, 28 karabély, 12 revolver, 14 kard, 70 ember (felszerelve). Összesen 3520 tonna, 460 lóerő, 6 ágyú, 84 karabély, 36 revolver, 54 kard, 238 ember. Műhelyhajó: „Cyclop“ 2150 tonna, 250 lóerő, 2 ágyú, 30 karabély, 8 revolver, 22 kard, 134 ember (javítás alatt). Monitorok: „Maros“ és „Lajtha“, mindenik 310 tonna, 80 lóerő, 2 ágyú, 20 karabély, 9 revolver, 7 kard. (Amaz 1. tartalék, utóbbi fölszerelve.) Összesen 620 tonna, 160 lóerő, 4 ágyú, 40 karabély, 18 revolver, 14 kard, 96 ember. Teljes összeg: 84,120 tonna, 14,330 lóerő, 340 ágyú, 4793 karabély, 1772 revolver, 2163 kard, 9050 ember. Ezen hadihajókon kívül, melyek a flottát alkotják, van még a hadi tengerészetnek jelentékeny számú mindennemű hajója, torpedo-naszád, hulk, tender, a kikötői szolgálatra s szükség esetében, partörzési és állomási szolgálatra is.⁴⁶⁶

1878.

Pólából írják: Hadi tengerészetünk nagy részének a harmadik tartalékosztályból egyenesen első tartalékba történt áttétele nagy feltűnést keltett itteni körökben. Ez nem egyéb, mint haditengerészetünk mozgósítása. A középtengeri hajórajt képezendő «Don Juan», «Kaiser Max» kazamatta és a «Habsburg» páncélos hajókon, továbbá a mintegy két héttel ezelőtt szolgálatba helyezett «Castozza» és «Kaiser» kazamatta-hajókon kívül felszerelés alá vették az «Erzherzog Albrecht», «Lissa», «Prinz Eugen»,

⁴⁶⁶ Ellenőr, 9. évfolyam, 1877-06-09 / 196. szám

«Ferdinand Max» és «Salamender» pánczélos hajókat is, úgy hogy pánczélos kottánk hét kazamatta hajóból és három pánczélos fregattéból áll, felszerelve a legnagyobb kaliberű 100 ágyúval, melyek közül 48 Armstrong, 52 pedig Krupp-féle.⁴⁶⁷

Bécs, 1878.02.11. Francia-, Olasz- és Ausztria-Magyarország Konstantinápolyban lépéseket tettek hajóhadaik Konstantinápolyba bocsátása végett. Részünkről a Habsburg és Max pánczél fregattok fognak elküldetni.⁴⁶⁸ A Kaiser Max parancsnoka Nöltling, míg a Habsburgé Lindner.⁴⁶⁹

Bécs, 1878.02.13. A Pol. Corr. jelenti Polából: Barry ellentengernagy, az osztrák-magyar Levantehajóraj parancsnoka a Habsburg pánczél fregattal ma délután a Levanteba (keletre) ment; további hajófelszerelésekről mit sem tudnak.⁴⁷⁰

1878.02.14-i hír: „A »Miksa-császár« kaszamata-hajó kedden Kis-Ázsiába ment s a »Habsburg« pánczélos hajó is készen állt, hogy szerdán szintén kövesse amaszt.⁴⁷¹ 1878.02.17-én már elhagyta Polát. Az angol hajók mellett, a Monarchia azért küld hadihajókat Konstantinápolyba, hogy megakadályozzák azt, hogy az oroszok elfoglalják a várost és a Dardanellákat.⁴⁷²

Ezen az úton a Habsburgon volt hadapród, gróf Batthyányi Tivadar.⁴⁷³

A pólai arzenálban és kikötőben élénk tevékenység uralkodik. Minden arra mutat, hogy több hadihajó felszerelése van készülőben. Eddigél három osztrák-magyar kisebb pánczélos hajó ment teljesen felszerelve a keletre, s pedig a „Miksa császár“, „Habsburg“ és „Don Juan d’Ausztria“ nevű hajók. Barry Alfréd ellentengernagy megtartotta a fővezényletet a keleti vizekben czirkáló osztrák-magyar hajóraj fölött. Tekintettel voltak talán arra is, hogy Barry is, ki angol származású, könnyebben fog érintkezhetni az angol hajóparancsnokokkal. A „Tegethoff“ nevű elsőrendű pánczéloshajó számára, mely majdnem teljesen elkészült már, megérkeztek már a monstre-ágyuk Krupp gyárából. A hajó 14 ágyúval és 1100 lőerejű géppel fog bírni.⁴⁷⁴

Cattaro, 1878.05.08. (»Pol. Corr.«) A »Habsburg«, »Kaiser« és »Don Juan« osztrák-magyar pánczél fregattok ma délután a cattarói Boccába érkeztek és horgonyt vetettek Megline előtt.⁴⁷⁵

1878.06.14-én már a levantei útra készítették fel. A kötelék az SMS Habsburg és az SMS Don Juan. A hajók Meligne-ben (Dalmácia) horgonyoznak.⁴⁷⁶

1878.07.26-án Bosznia-Hercegovina okkupációjának előkészítése során a Habsburg és a Kaiser Max, 200 tengerészt tett partra a raguzai helyőrség megerősítésére.⁴⁷⁷

A Habsburg és a Kaiser Max részt vett Ali pasa Hercegovinai evakuálásában. Három nagy kereskedelmi gőzhajóra egyenként 1600 főt szállítottak fel, továbbá a hajókra került a pasa háreme, 350 ló és 40 000 kilógrammnyi poggyász. A két hadihajó pedig 1200 főt vett a fedélzetére. A hajók Gabellából Prevesába mentek.⁴⁷⁸

Bécs, 1878.12.13. A Pol. Corr. jelenti Polából: Barry ellentengernagy, az osztrák-magyar Levantehajóraj parancsnoka a Habsburg pánczél fregattal ma délután a Levanteba ment; további hajófelszerelésekről mit sem tudnak.⁴⁷⁹

⁴⁶⁷ Háború-Krónika, 1878 / 59. szám

⁴⁶⁸ Pesti Napló, 29. évfolyam, 1878-02-12 / 39. szám

⁴⁶⁹ Pester Lloyd, Februar Jahrgang 25, nr. 1878-02-05 / nr. 36

⁴⁷⁰ Pesti Napló, 29. évfolyam, 1878-02-14 / 41. szám

A Hon, 16. évfolyam, 1878-02-14 / 41. szám

⁴⁷¹ Fővárosi Lapok 1878-02-14 / 37. szám

⁴⁷² Képes Néplap és Politikai Híradó, 6. évfolyam, 1878-02-17 / 7. szám

⁴⁷³ Fiume és a magyar-horvát tengerpart (Magyarország vármegyéi és városai, 1897) Fiume története / Fiume magyar kormányzat alatt / Fiume új élete 1870-től 1897-ig

⁴⁷⁴ Politikai Ujdonságok, 24. évfolyam, 1878-03-13 / 11. szám

⁴⁷⁵ A Hon, 16. évfolyam, 1878-05-10 / 114. szám

⁴⁷⁶ Neue Freie Presse, Juni 1878-06-14

⁴⁷⁷ Neue Freie Presse, Juni 1879-06-21

⁴⁷⁸ Das Vaterland, Februar 1879-02-14

Neue Freie Presse, Juni 1879-06-21

⁴⁷⁹ Pesti Napló, 29. évfolyam, 1878-02-14 / 41. szám

A hajók neve és neve		Tonna- tartalma	Lőerő	
Felszerelve . . .	Kasamatta hajó	{ Don Juan d'Austria	3,550	850
		{ Kaiser Max	3,550	850
	Fregatta	{ Habsburg	5,140	800
	Korvettek	{ Donau	2,440	400
		{ Helgoland	1,820	400
		{ Nautilus	570	90
	Ágyunaszádok	{ Albatros	570	90
		{ Kerka	540	90
	Kerékgőzös	{ Andreas Hofer	850	180
		{ Taurus	550	150
	Szállító-gőzös	{ Gargnano	1,380	270
		{ Pola	910	180
	Gőznaszád	{ Grille	360	90
		{ Alnoch	180	40
		{ Thurn-Taxis	120	40
{ Gorzkowaky		40	18	
{ Triton		180	75	
Iskola hajók szolgálatban	{ Adria	2,430	—	
	{ Schwarzenberg	2,650	—	
	{ Bellona	1,810	—	
I. tartalékban	{ Seehund	900	230	
	{ Curtatone	600	—	
	{ Bustozza	7,060	1,000	
Yacht tartalékban	{ Szállító gőzös	960	220	
	{ Triest	1,830	450	
Yacht	{ Jelző hajó	1,830	450	
	{ Miramar	1,350	300	
Ügyelőhajók	{ Yacht	170	—	
	{ Vitorlás-Szkuner	720	—	
Hulk	{ Arethusa	720	—	
	{ Vulkan	720	—	
Összesen		43,030	6,391	
A többi a hadihajó-állományhoz tartozó hajók tonnatartalma, löereje és ágyuk száma, valamint a hajón kívüli s az egyéb szakokhoz tartozó személyzet száma		76,430	11,315	
Mindössze		119,460	17,706	

480

1881.Ebben az évben Polában volt.⁴⁸¹**1882.**

Ekkor 4 db 9 cm-es (3,5 hüvelykes) hátultöltős löveget kapott, továbbá felszerelték 2 db 7 cm-es (2,8 hüvelykes) hátultöltős löveget, egy pár 47 mm-es (1,9 hüvelykes) gyorstüzelő löveget és 3 db 25 mm-es (0,98 hüvelykes) automata löveget.

A flotta állt ekkor 8 pánccélos kazamatahajóból (együtt 42 930 tonna, 5750 névleges lőerő, 68 nehéz és 40 közepes löveg, 3944 fő), 3 pánccélos fregatt –közte az SMS Habsburg- (együtt 13 380 tonna, 2160 lőerő, 38 nehéz és 13 könnyű ágyú, 1350 fő), 2 fregatt (együtt 6860 tonna, 1200 lőerő, 30 nehézágyú, 914 fő), 3 korvett (együtt 6450 tonna, 1030 lőerő, 26 nehézágyú, 2 kis ágyú), 2 kisebb korvett (együtt 3790 tonna, 800 lőerő, 9 nehéz és 2 könnyű ágyú, 524 fő), 4 torpedóhajó (együtt 3360 tonna, 1280 lőerő, 16 nehézágyú, 540 fő).⁴⁸²

⁴⁸⁰ Magyar Statistikai Évkönyv, 1878 (8. évfolyam, Budapest, 1881) X. Haderő⁴⁸¹ Magyar Polgár, 15. évfolyam, 1881-07-29 / 171. szám⁴⁸² Wiener Allgemeine Zeitung, Januar 1882-01-02

1883.

Vértezett fregatták a következők: Erzherzog Ferdinand Max, Habsburg és Salamander.⁴⁸³

„A bécsi tengerész-parancsnokság elrendelte továbbá a »Habsburg« páncélos fregát felszerelését és az első tartalékba való állítását. Ez azonban nincs közvetlen összefüggésben a chinai tenger partján készülő eseményekkel, ámbar lehetséges, hogy az események alakulása következtében szükséges lesz ily nagy hajót kelet- Ázsiába küldeni. A »Habsburg« fölszerelését közvetlenül a védtörvény novellájának azon rendelete kívánta, amely szerint a tengerészetnél négy évig tart a tetteleges szolgálat. Az 1880-ban besorozottak most ennél fogva nem helyeztetnek át a tartalékba, hanem még egy évig kötelesek szolgálni. A haditengerészet békelétszáma tehát, amely 1150 tisztból és tisztviselőből, továbbá 6286 altisztből és közlegényből állott eddig, szaporodik 1044 emberrel, úgyhogy nemcsak nagyobb lesz az egyes hajók legénységének száma, hanem még egy vagy két hajóval többet kell szolgálatba állítani, mint eddig.”⁴⁸⁴

A hadihajók összes száma 44, ezek közül: vértezett kazemát-hajó 8, vértezett fregát 3, fregát 2, fedett naszád 3, alacsony párkányú naszád 2, torpedó-hajó 4, alacsony párkányú naszád (partvédelmi) 3, ágyimaszád 7, kerék-gőzös 8, csavargőzös 2, dunai monitor 2. , A vértezett kazemát-hajó között a legelső „Tegetthoff“, 7390 tonna tartalommal, 1200 lóerővel, hat nehéz és hat könnyű ágyúval. A hajóparancsnokság és hajótörzsszáma 35, fedélzeti és tüzéri szolgálat 365, kormányozószolgálat 14 főnyi. Vízre bocsátott 1878-ban, a hajó újkori értéke 5.170.000 forint, becsértéke 5.024.125 forint. Az ágyúknak értéke 730.000 forint. A többi vértezett hajó a következő: Custozza, Lissa, Erzherzog Albrecht, Kaiser, Don Juan d’Ausztria, Kaiser Max és Prinz Eugen. Legrégibb ezek közt a Lissa, mely 1869-ben bocsátott vízre. Legtöbb ágyú szám szerint 10 nehéz és 6 könnyű a Kaiseren van. Vértezett fregatták a következők: Erzherzog Ferdinand Max, Habsburg és Salamander. Cirkáló fregatták: Radetzky és Laudon. Az összes hadihajók tonnatartalma 90,140, lóerejük 17,185, az összes ágyúk száma 248 fő és 56 mellékágyú; az összes hajótestek újkori értéke 50.261.000 forint, becsértéke 31.551.825 forint, az összes felszerelések külön értéke 5.763.900 forint. A hadihajók legénységi lajstromának kimutatásából érdekesek a következő adatok: Van összesen 16 sorhajókapitány, 12 fregatt-kapitány, 27 naszád-kapitány, 123 sorhajó-hadnagy, 102 sorhajó-biztos, 214 tengeri hadfi stb. A parancsnokság és hajótörzs 738 főből, a fedélzeti és tüzéri szolgálat 7076 főből, a kormányozószolgálat 141 főből áll. Továbbá a gépszolgálat 1262 főből, katonai- és porkoláb-szolgálat 201, egészségügyi szolgálat 62, kézművesi szolgálat 251, egyéb személyzet 638 főből. A hadihajók összes személyzetének létszáma 10,662. Az összes hajóknál a gépek működtetésére szükségelt anyagszerek mennyisége egy éven át a következő: Kőszén 69,100 tonna, tonnáját 18 frttal számítva 1.213,808 forint, olaj 85,730 kilogramm, kilóját 52 kr-al számítva 44,580 forint. Ezekon kívül kell 17,350 forint áru faggyú, 16,298 forint áru csepű, összes szükséglet 1.322,028 forint. A hadihajók összes lőszerüksége 191.384 forint 68 kr, ebből tisztelgésre szükséges lőszerre esik 5673 forint, a kézi és szobafegyverek lőszerüksége pedig 20.885 forint 86 kr.⁴⁸⁵

1883.11.30-án elavult hajónak tekintik az „Erzherzog Ferdinand Max”-t, a „Habsburg”-ot és a „Salamander” páncélozott fregattokat.⁴⁸⁶

1883.12.20-i hír: „ A »Habsburg« páncélos fregatté pedig készen áll, hogy a szudáni zavarok következtében a vörös tengerre induljon.”⁴⁸⁷

1884.

„Az osztrák-magyar hajóraj, mely a Lissa, Tegetthoff, Habsburg és Ferdinand Max hadihajókból áll, a lussinpiccoloi kikötőből Lissát érintve (1884) jan. 25-én szerfözlött viharos időjárásban a Calamotta csatornán manővírozott s 26-án a gravozai kikötőbe érkezett. Innen pár napi időzés után a dalmát partok hosszában északnak fordulva jan. 31-én Sebenicoba evezett. A hajóraj menetközben nagy gonddal

⁴⁸³ Ellenzék, 4. évfolyam, 1883-10-26 / 246. szám

⁴⁸⁴ Nemzet, 2. évfolyam, 1883-12-20 / 468. szám

⁴⁸⁵ Ellenzék, 4. évfolyam, 1883-10-26 / 246. szám

⁴⁸⁶ Wiener Allgemeine Zeitung, November 1883-11-30

⁴⁸⁷ Fővárosi Lapok 1883-12-20 / 297. szám

végrehajtott taktikai gyakorlatokkal foglalkozik. A hajókon ezúttal alkalmazzák először az új szerkezetű mitrailleuse fegyvereket, melyek ható erejét szerfölött dicsérik.”⁴⁸⁸

1884.01.25-i hír: „A „Habsburg“ páncélos hajó szolgálati állapotba helyeztetett s legközelebb Lang sorhajó kapitány parancsa alatt a pólai kikötőt elhagyva az adriai hajórajhoz csatlakozik, mely jelenleg Lissa szigete előtt horgonyoz.”⁴⁸⁹

1884.02.05-én a „Lissa”, „Tegethoff”, „Ferdinand Max” és „Habsburg”, Zárába érkezett.⁴⁹⁰

1884.04.04-én a „Lissa”, „Tegethoff”, „Ferdinand Max” és „Habsburg” kötelék Polába érkezett.⁴⁹¹

1884.05.20-i hír: „Mint Pólából jelentik, az ottani arzenálban minden elkészült arra, hogy június 1-én, pünkösd vasárnapján megkezdhessék a hajóraj összpontosítását. Ez lesz az első hajóraj-összpontosítás Ausztria-Magyarországban és sok fáradságába került Sternek dr. altengernagynak, míg az arra való költségeket összeszedhette a budget keretének átlépése nélkül. Részt vesz az összpontosításban négy vértés kazemata-hajó („Tegethoff”, „Lissa”, „Kaiser”, „Prinz Eugen”), két vértés fregatt (Ferdinand Max” és „Habsburg”), hat torpedó-naszád ő felségének „Kaiserin Elisabeth” nevű kerek gőzhajójával, mint torpedó-anya hajóval, mely hajók két hajó-hadosztályból egy hajórajja (Escadre) egyesítve július közepén kezdik meg a nagy gyakorlatokat, mely alkalommal a modern tengeri hadviselés több taktikai és technikai problémáit fogják megoldani és a legcélszerűbb tengerészeti támadó fegyvereket fogják kipróbálni. E vértés hajóraj gyakorlatainak folytatásaképp egy nagy fahajóraj is fog gyakorolni és cirkálni a jóni, közép és tyrrhéni tengerekben. E gyakorlatok szeptember hó elejéig fognak tartani.”⁴⁹²

A „Habsburg” parancsnoka Heinrich Fayenz fregattkapitány.⁴⁹³

1884.06.19-én Polában volt. „Pólából írják, hogy az ott állomásozó hajóraj három osztályból áll: a két elsőhöz a páncél, a harmadikhoz a torpedóhajók tartoznak. Az első osztályban van a „Lissa” kazematthajó, mint Pittner ellentengernagy zászlóhajója, továbbá a „Habsburg” és „Erzherzog Ferdinand Max” páncélfregattok.⁴⁹⁴

A hajóhadnak a hadgyakorlatokban résztvevői tegnapelőtt (1884.06.26-án) délután 3 órakor tűntek elő Trieszt mellett a tengeren. Az eső felhőszakadásszerűen omlott, s a hullámok erősen zajlottak, midőn a hajók láthatóvá lettek. Legelől jött a „Trieste”, melynek fő árbócán a tengernagy lobogója lengett, vele egyvonalban a Mühle, kapitány parancsnoksága alatt álló „Kerka”; ezután következett Pittner tengernagy parancsnoksága alatt a lissai „Ferdinand Max”, a „Lissa” és a „Habsburg”, végre a Manfroni ellentengernagy vezénylete alatt álló „Tegethoff, Kaiser Ma x” és „Prinz Eugen”. Daczára a viharos időjárásnak, a Sant Andrea partról rengeteg nép nézte a nagyszerű látványt, mely különösen megélnékült akkor, midőn az idő is kiderült.⁴⁹⁵

1884 júliusában (1884.07.08-10.) Fiume vizein volt hadgyakorlaton. „Ferdinand Max” régebbi keletű páncélozott fahajók. A „Ferdinand Max” még mindig ugyanazon szerkezettel bír, melyben volt a történelmi nevezetességű lissai csatában, midőn az olasz „Re d’Italia”-t ormányával kettéhasítva, azt elsüllyesztette. A hajóraj a program szerint két hadosztályra osztott. Az első hadosztály állott a „Lissa”, „Ferdinand Max” és „Habsburg” páncélosokból, melynek Pittner ellentengernagy egyszersmind hadosztályparancsnoka is volt; a második hadosztály állott, Monfroni ellentengernagy parancsnoksága alatt, a „Tegethoff”, az „Eugen” és „Kaiser Max” páncélosokból, melynek tengernagyi

⁴⁸⁸ Pesti Hírlap, 6. évfolyam, 1884-02-02 / 34. szám

⁴⁸⁹ Pesti Hírlap, 6. évfolyam, 1884-01-25 / 25. szám

⁴⁹⁰ Die Presse, Februar 1884-02-06

⁴⁹¹ Die Presse, April 1884-04-05

⁴⁹² Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-05-20 / 139. szám

Pester Lloyd, Mai 1884-05-19 / nr. 138

⁴⁹³ Die Presse, Mai 1884-05-29

⁴⁹⁴ Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-06-19 / 168. szám

⁴⁹⁵ 1884. 18. évfolyam, 1884-06-27 / 147. szám

hajóját a „Tegetthoff” képezte.”⁴⁹⁶ A két hajókötélék „tengeri csatát” vívott egymással.⁴⁹⁷ Ezt nevezték „Trieszti tengeri csatának”.

Ma reggel (1884.07.09.) 4 órakor kezdték fűteni a hadihajókat s 6-kor a pánczélos hajók már elhagyták horgonyozó helyüket. A tengeren 12 czéltáblát, egymástól 100 méter távolságra, vízszintes vonalban állítottak fel. Egy órával később jött meg a király yachtja s az ékalakban felállított pánczélosok közepén, a »Habsburg« és »Tegethoff« közé állott. Ezután a hajók egymásután, 1400 méternyire állottak fel a czéltábláktól s elkezdtek azokat löni előbb fedélzet, majd nehéz és ostromágyukkal, végre pedig golyószórókkal és revolverágyuk éles töltésével. Rendkívüli hatást idézett elő a sorlövés és az összpontosított keresztűz. A czélzás pontosságában a matróz-tüzérek rendkívüli eredményt mutattak föl. Rövid idő alatt három czéltáblát elsöpörtek a lövések, — ezek közül különösen kitűnt a »Habsburg« irányzója, — ami különösen azért nevezetes, mert a czéltáblák alig kivehető parányi pontoknak látszanak ilyen óriási távolságra. Összesen minden hajó 1000-et lőtt. Az egész gyakorlat alatt a »Miramar« vezénylőhídján állott a király és a trónörökös, a Yacht parancsnokával együtt. A szélövések után a pánczélosok egy homlokzatba állottak, mire a váratlanul megjelent torpedó-naszádok támadását vetették vissza; az egyes naszádok ezután a pánczélosok mögé sorakoztak. A »Miramar« ezután kivonult a hadihajók közül, mire azok egy része csatárlánczot képezett míg a másik azt igyekezett keresztültörni. A két csoport aztán párhuzamosan haladt egymás mellett s folyton lövöldözte egymást. Pola megtámadását, az idő kifogyta miatt elhagyták. 1 órakor a hajóhad horgonyt vetett a Fasanaöbölben, mire a király azonnal maga elé terjesztette a magukat kitűnő lövőknek bizonyított irányzók névsorát. A flotta majdnem minden hajóján voltak vendégek és idegen katonák tisztek, sőt a polgári osztály tagjai is. A délután folyamában ide érkezett a »Bertha« - yacht, János főherczeggel. A főherczeg azonnal a »Miramar« fedélzetére ment a királyt meglátogatni. 2 órakor zárták el a fasana öblöt, az aknákat egymásba kapaszkodó hosszú sorozatával. Egy horgonyhajó, a király előtt a tengerbe bocsátott aknákat egymásután húzta ki a vízfenékből. Délután 4 órakor az imposáns hosszú hajósor, élén a király yachtjával, visszatért a pólai központi hadikikötőbe. 6 órakor udvari ebéd volt, melyre az összes tengernagyok, parancsnokok és a polgári hatóságok fejei, voltak meghíva. A czéllövés alatt az az intermezzo történt, hogy István főherczeg észrevett a lőtávon belül, egy olasz lobogót viselő vitorlást, mely, minthogy tökéletes szélesönd volt, nem tudott a lőtérből kijutni. István főherczeg a Kerkával ment a vitorláshoz, s azt szerencsére elvontatta minden baj nélkül a tűzokádó ágyuk torkolata elől. Mihelyt besötétült, fölragyogott ezer meg ezer mindenféle láng, villamos fény, papír lampion, bengáli tűz, ellepve a várost és tengert, s tündéri látványnyá változtatva Pólát. Ragyogó alakok úsznak a tengeren, óriásiak, változatosak s melyek között apró járművek siklanak el, egész gúláját huczola a szikrázó gömböknek. 1/4 9 órakor már az egész tenger egy tűzragyogással van elborítva, melyek közül mint óriási tömegek válnak ki egy égőnek látszó épület, egy korona stb. 1/2 9 órakor sugárzó tűzgolyó röptül égnek a király yachtjáról, s nappali fényt áraszt az öbölben egy pillanatra; fölzendül a néphymnus, s a király kíséretével együtt helyet foglal egy gondolában, melynek kormányát Hlawadil hadnagy igazgatja. A trombiták harsogása és a nép ezerhangú éljenzése közben indul meg a csónak, megtéve az elképzelhető legszebb utat, hatalmas, s csak körvonaláiban megvilágított pánczélos hajók, s ragyogással elborított dereglyék között. Minden oldalról rakéták sustorognak az égre s egy pillanatra az izzó csillaggömbök ezre hull alá a tengerbe. A fényes menet körüljárja az öblöt, az olajfák szigetét s 7 perccel 9 óra előtt a rivai államépület előtt áll meg, ahol az udvari vonat várakozik. A király szemlét tart a matrózok díszörsége fölött, meghallgatja a jelentéseket, elbúcsúzik a tengernagyoktól és helytartótól s köszöntve lép föl kocsijába. Egy percre rá a vonat a nép örömrivalgásai közt megindult, lassan haladt el a riván, melyet sok ezer főnyi tömeg lepett el. A fegyvergyár 24 tűzoltója magasra emelt fáklyával haladt a vonat előtt. A még egyszer végignézett a fényben úszó arénán, a tündériesen kivilágított városon. Egy utolsó lövés dördült el a kikötő erődjéből és az udvari vonat eltűnt a tivolis magaslatok mögött. A gyakorlatok alkalmából ő felsége a hajórajhoz a következő parancsot intézte: »Hadi tengerészetemhez! Azon kellemes benyomások következtében, melyeket reám korábbi években a tengerészetem fölött tartott szemle tett, azon óhaját tápláltam, hogy jelen legyek az erősödött hajóraj idej gyakorlatain. Kiváló meglepéssel mondhatom, hogy várakozásaim teljesen beteltek. A tengerészet ügyében a lefolyt évben minden téren tett haladás, a hajóraj tiszteletet parancsoló gyakorlati

⁴⁹⁶ Ország-Világ, 5. évfolyam, 1884-07-26 / 30. szám

1884. 18. évfolyam, 1884-07-10 / 189. szám

⁴⁹⁷ Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-06-27 / 176. szám

képessége, a hajókon tapasztalható példás szolgálat és rend, a legénység tökéletes képzettsége, az egyes hajók és hajócsapatok ügyes és értelmes vezetése és végül a legfőbb parancsnokság öntudatos és erélyes működése, mi a gyakorlat minden mozzanatánál határozottan kitűnt, teljes megnyugvással töltöttek el a jövő iránt és bizonyosságát képezi annak, hogy haditengerészetem különböző közegei mily kitartó és odaadó buzgalommal teljesítették sokoldalú kötelességeiket. Örömmel és kiváló megaláztatással fejezem ki ezért legteljesebb elismerésemet és megaláztatásomat a tengernagyoknak, különféle rangú tengerészisztiszteknek és a legénységnek, valamint a műszaki és kezelési személyzetnek is. Valóban örömet szereztek nekem e napok, melyeket derék hadi tengerészetem körében töltöttem, melynek kebelében Tegetthoff szelleme gyöngítetlenül uralkodik. Pola, 1884. jul. 9. Aláírva: Ferencz József s. k.« Ó felségének e parancsát ma a tengernagyok, hajóparancsnokok, törzstisztek s a haditengerészeti személyzet valamennyi ágának minden rangú képviselői jelenlétében Steineck tengerészeti főparancsnok hajóján a néphymnus hangjai mellett és ő felsége éltetése közt hirdették ki.⁴⁹⁸

1884.07.11-i hír: „Tegnap reggel Hat órakor fölszedte horgonyát a Tegetthoff kaszamáta-hajó és a Habsburg pánczélos fregatt s elszakadva a hajóhad zömétől néhány tengeri mértföldnyire északra vonultak a csatornában, hogy az est beálltával torpedó-támadást hárítsanak el az uralkodó jelenlétében.”⁴⁹⁹

1884.07.16-i hír:” Fiuméből táviratozzák ma délután. A hajóraj mai gyakorlata rendkívül jól sikerült. Részt vett benne hat pánczélos hajó, hat torpedó-gőzössel. Hajórajparancsnok és a gyakorlat vezetője Pittner ellentengernagy volt a Lissa pánczélossal, mely alá a Ferdinand Max (a lissai győző) és a Habsburg pánczélos hajó tartoztak.”⁵⁰⁰

1884.07.19-i hír: Ma volt az egyesült pánczéloshajó és torpedó-csapatok zárgyakorlata Sterneck báró altengernagy személyes vezérlete alatt a Polától nyugatra fekvő vizekben. Ezen vett részt a Habsburg is.⁵⁰¹

1884.07.21: „Holnapután a Ferdinand Max, Habsburg, Tegetthoff, Prinz Eugen Kaiser Max hajók és a torpedónaszádok kilépnek a hajóraj kötelékéből és lassan kint tartalékba helyeztetnek.”⁵⁰²

A hadgyakorlat részletes leírása: „Alig vált bizonyossá, hogy a hajóraj ez idei gyakorlatait, melyek Polában kezdődtek, Fiumében fogja befejezni, a város rögtön hozzálátott az előkészületekhez, hogy ezen rá nézve eseményt képező alkalommal méltóan adjon kifejezést a város a feletti örömeinek, hogy végre tengerészetünk régi időtől tartó mulasztásait azzal fogja helyrehozni, hogy hadgyakorlatainak egy részét ezúttal magyar tengeren tartja meg. Amint Zichy Ágost gróf kormányzónak hivatalosan tudomására jutott a hajóraj megérkezésének ideje, nyári tartózkodási helyéről családjával együtt Fiuméba rándult, hogy a maga részéről is hozzájárulhasson az ünnepélyek emeléséhez. A tengernagyi hivatal a közös hadügyminisztérium útján mindenekelőtt a magyar kormánynak, illetőleg Tisza miniszterelnöknek jelentette be a gyakorlatok megtartását, a kormány tagjait tiszteletteljesen megkíván azok meg szemlélésére. A város középületei, valamint a városház tornya, a kormányzó palotája már kora reggel magyar nemzeti színű zászlókkal díszítették fel. A városház tornyáról az ország színei mellett ott lengett Fiume lobogója is; a kikötőben lévő összes hajók teljes lobogó-díszben voltak. A Giardino Publico, Fiume nyilvános kertje szintén teljes ünnepi mezt öltött a vendégek tiszteletére. Délután a szokásos vasárnapi kirándulások mondhatni mind elmaradtak, a város egész közönsége a nem csekély mérvű hőség dacára a tengerparton és a kikötő mólóin mozgott, várva a hajóraj megérkezését. 31/2 órakor a Cherson-sziget déli részén elöttűnt a láthatáron a Polából jövő hajóraj, melynek élén a „Triest“ tengernagyi hajó teljes lobogódíszben haladt. Amint a hajóraj a kikötő felé közeledett, a „Clotild“ hatósági gőzbárka elébe evezett és a hajórajt a kikötő északi részéig kalauzolta, hol az a kikötő előtt 4 óra felé horgonyt vetett. A hajóraj 6 páncélosból állott „Triest“ tengernagyi és „Kerka“ jelző gőzössel.

⁴⁹⁸ Nemzet, 3. évfolyam, 1884-07-10 / 667. szám

Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-07-11 / 190. szám

⁴⁹⁹ Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-07-11 / 190. szám

⁵⁰⁰ Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-07-16 / 195. szám

⁵⁰¹ Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-07-20 / 199. szám

⁵⁰² Pesti Napló, 35. évfolyam, 1884-07-20 / 199. szám

Az „Elisabeth“ gőzös a 6 naszádból álló torpedó hajórajjal bizonyos szolgálati akadályok miatt ugyanakkor nem érkezhettek meg. I. Képünk, melyet fiumei külön rajzolónk a természet után vett fel, ábrázolja a horgonyzó hajórajt, melyek közül a „Tegethoff“ kettős gépezetű, a „Lissa“ tornyos, az „Eugen“ és „Kaiser Max“ új szerkezetű a kor színvonalán álló páncélosok, míg a „Habsburg“ és „Ferdinand Max“ régebbi keletű páncélozott fahajók. A „Ferdinand Max“ még mindig ugyanazon szerkezettel bír, melyben volt a történelmi nevezetességű lissai csatában, midőn az olasz „Re d’Italia“-t ormányával kettéhasítva, azt elsüllyesztette. Különben nemcsak a múlt emlékei nyomán tartják fenn a hajót, hanem miután kijavított állapotban a mai szolgálatnak is, eltekintve a hajótestnek mindenestre a maiaknál gyengébb szerkezetétől, — egészen jól felel meg. A „Habsburg“ szintén régebbi keletű s ha jól tudjuk, a lissai csata alatt szintén jó szolgálatokat tett. A „Triest“ tengernagyi hajó közönséges kerek fahajó, különben igen ékes és kényelmes, harci jelleget azonban csakis a fedélzetről oldalt kikandikáló kisebb méretű két ágyú kölcsönöz neki. A hajóraj kiegészítő részét képezi a „Kerka“ 3 árbocos jelző gőzös, mely a nehéz szolgálatra fürgeségénél fogva nagyon alkalmas. Amint a horgonyok leeresztettek, a tisztikar és legénység az okvetlen szükséges őrészen kívül szabadságot nyert a partraszállásra. A körülbelül 2500 főre menő tengerészcsapat igen élénken tarkította meg a város utcáit és népesítette be annak mulatóhelyeit. A délután folyamán a „Triest“ tengernagyi hajón tiszteltek Sterneck b. altengernagnál, Lobkovitz herceg tábornok és Hoffmann alezredes térparancsnok, a város részéről Thierry helyettes polgármester üdvözölte. Hétfőn reggel kellett volna megérkeznie az „Elisabeth“ anyagözösnek a torpedó hajórajjal, azonban a helyett azon értesítést vette az altengernagy, hogy a torpedó hajóraj csak délután érkezhetik meg. Ezen késedelem következtében az altengernagy sietett hivatalosan értesíteni a kormányzót, hogy a már régebben 14-ikére kitűzött gyakorlatok csak 15-ikén lesznek megtarthatók, egyszersmind a kormányzót a Fiumében időző vendégekkel, valamint a város polgármesterét a gyakorlatok kényelmes megsejmlélése céljából hajójára hívja meg. Dél felé Sterneck b. teljes díszben hadsejéde kíséretében hivatalos tisztelgését tette a kormányzónál, mit Zichy Ágost gr. a déli órákban hatóságí gőzösön a „Triest“-t tett látogatással viszonzott. A látogatás után két páncélos a magyar állam fiumei kormányzójának tisztelete jeléül 17 díszlövést tett. Miután délután a torpedó hajóraj csakugyan megérkezett, kiadatott a parancs az előkészületekre, a másnap reggel 7 órakor kezdődő gyakorlatokhoz. Kedden reggel a hadihajók már 4 órakor fűteni kezdtek kazánjaikat és 3/47-re menetkészen állott az egész hajóraj. A főparancsnokságot az egész hajóraj fölött a gyakorlatok tartamára Pittner ellentengernagy vitte, kinek tengernagyi hajója a „Lissa“ páncélos volt. A hajóraj a programm szerint két hadosztályra osztatott. Az első hadosztály állott a „Lissa“, „Ferdinand Max“ és „Habsburg“ páncélosokból, melynek Pittner ellentengernagy egyszersmind hadosztályparancsnoka is volt; a második hadosztály állott, Monfroni ellentengernagy parancsnoksága alatt, a „Tegethoff“, az „Eugen“ és „Kaiser Max“ páncélosokból, melynek tengernagyi hajóját a „Tegethoff“ képezte. Zichy gróf, a kormányzó, Piret b. főrendi tag, Valencsics és Németh miniszteri tanácsosok, Gadl Jenő fregattkapitány és kormánybiztos, Thierry helyettes polgármester és Milencsics tanácsnok kíséretében a „Triest“ tengernagyi hajón 1/18-kor jelent meg, hol Sterneckb. törzskara élén az alsó fedélzeten fogadta. Miután az altengernagy a vendégeket egyenként is szívélyesen üdvözölte, az egész hajóraj megindult, követve a „Triest“ tengernagyi hajó, a „Kerka“ jelzőgőzös által és északi irányban a faresinai csatorna felé tartott. Nemsokára az elindulás után a „Lissa“-ról kiadatott a parancs a háromszögű, ékalakú hadállás alakítására, mely parancsot az „István“ főherceg parancsnoksága alatt álló „Kerka“ jelzőgőzös ismételvén, az a nehéz páncélosok által valóban dicséretes gyorsasággal és pontossággal, néhány perc alatt vitetett ki olyformán, hogy a háromszög élén, az ék hegyét képezve, a „Lissa“ haladt, jobbról a „Ferdinand Max“ és „Habsburg“-gal, bal felől pedig tőszomszédságában a „Tegethoff“ az „Eugen“ és „Kaiser Max“-szal. A nyugati irányban haladó hadállás közepén evezett a „Kerka“ s a hadálláson kívül — mint szemléllő — a „Triest“. A város felé eső részén a tengernek kísért a „Messina“ és „Smyrne“ Lloyd-gőzösök, melyeket a nagyközönség a zsúfolásig töltött meg. A háromszögű hadállás — mint Benkó báró sorhajóhadnagy úr (szíves ciceronénk) magyarázta — a haditengerészet terén egészen új taktika, melyet elhunyt Tegethoff tengernagy talált fel és praktice először alkalmazta a lissai csatánál. Ezen hadállás képezi 1866 óta tengerészetünk taktikájának alapját, melynek célszerű voltát az is bizonyítja, hogy folyton haladva, könnyen képezhető abból a cselekménynek megfelelő állás, így pl. támadásnál az ellenséges hajóraj közé mint ék fúrhatja be magát, a védelemnél pedig a hajók, közelségük folytán, könnyen támogathatják egymást s az ellenséges támadást ennél fogva könnyebben verhetik vissza. Következett erre a háromszögű hadállásból kifolyólag a különböző állások alakítása. Elsősorban azonban a „Lissa“ menetének gyorsaságát jelezte árbocán, melyet a taktika érdekében szükséges

egyenletes járás érdekében minden hajó mindenkor követni tartozik, ami természetesen ezúttal is követetett. Néhány perc múlva a parancs teljesítését jelzi minden hajó. Háromnegyed nyolcra ismét új parancsjel volt a „Lissa“-n látható és kis időre a háromszögű hadállásból egyidejű fordulattal délnyugat-déli irányban az egész hajóraj arcvonalat képezett. Ezt követte a balszárnyon levő első hadosztálynak visszavonásával, a másodiknak pedig előtolásával a kettős arcvonal alakítása délkelet-kelet iránnyal. Az egyes hajók az állás alkalmával 200 méternyi távolságra voltak egymástól. Ezen állás megtartásával a hajók közti távolság 300 méterre tágítottán, ezután az irány észak-északkelet felé vezetett, így haladva, három tengeri mértföldet tettek meg. Ezután ismét oldalt fordulattal megtartva a kettős arcvonalat, mint kettős hadoszlop, szintén 3 mértföldet haladt a faresiiai csatorna felé, a hajóraj a főhadoszlopot a „Lissa“ vezette észak-északkeleti irányban. Ezen idő alatt megadatott a jel két hadosztályra való feloszlásra, minek következtében „Habsburg“ és „Eugen“ a hajóvaj jobb szárnyára eveztek, élükön „Tegethoff“-fal, míg a „Lissa“ a maga hajóival a baloldalon maradt. Az így feloszlott hadosztályok közti távolság 1000 méter volt, míg az egyes hajók közti 600 méter. Körülbelül 1210 óra lehetett, midőn az „Elisabeth“ anyahajó a fiumei kikötőből jöve, 6 torpedó naszáddal csatlakozott a két hadosztályhoz, egy-egy naszád osztatván be minden páncéloshoz. A hadosztály ez időben 2 zárt hadoszlopban haladt félerővel, egyszersmind feladatott a gépek működésének teljes beszüntetésére, melyet a hadosztályok hajói néhány perc múlva nagy pontossággal követtek. A gépek működésének egyenletessége folyton éber figyelem tárgyát képezi, miután egy hajórajnak pontos együttes működése csak akkor lehetséges, ha a gépek működése, illetőleg a hajók sebessége mindig kiegyenlített. A két hadosztály parancs szerint a kitűzött irányban mintegy mértföldnyire haladt, míg a „Triest“ ágyúlovénnyire oldalt maradt. Az első hadosztály nyugatészaknyugat irányban, a második hadosztály kelet-délkelet irányban egymás felé tartottak. A két hadosztály közti távolság mintegy 3 mértföldet tett ki. Balfelől, a város felé eső oldalon, haladt a „Tegethoff“, „Eugen“ a „Kaiser Max“-szal; jobbról, a tenger felőli oldalon, szemben a második hadosztállyal a „Lissa“, a „Ferdinand Max“ és „Habsburg“ páncélosokkal. Minden hajót közvetlen egy-egy torpedó-naszád követett, így haladt a két hadosztály 10 óra utánig. 11 11-re a „Triest“ tengernagyi hajóról egy ágyúlovéssel adatott ki a parancs a tüzelés megkezdésére. A két hadosztály ez időben a város déli irányában haladt a fenn jelzett rendben, az egyes hajók közti 300 méter távolsággal. A parancs kiadása után néhány percre első volt a „Tegethoff“, mely ormányáról legmesszebb vivő ágyúival az ellenséges hadosztály felé a tüzelést megkezdte, mit a „Habsburg“ és „Ferdinand Max“ kivételével, miután ezek régibb szerkezetű hajók lévén és ormányágyúkkal nem bírnak, valamennyi követett. Elsőnek válaszolt a „Lissa“, mint a „Tegethoff“ után a legerősebb hajó. Néhány perc alatt általános volt az ágyúzás, miközben egymás ellen tört a két hadosztály. — E pillanatot ábrázolja csataképünk. Amint az ellenséges két hadosztály mindinkább egymás felé közeledik, előtörnek a hajók közt a torpedónaszádok, egy-egy torpedót eresztve mindenikek az ellenséges hajók ellen. E műveletet természetesen ezúttal a torpedónaszád csak gözsípval jelzi, miután még a töltetlen torpedók eleresztése is azok fáradságos feltalálása miatt lehetetlen. Az ágyúzás mind kevesebb, minél közelebb jutnak a hadosztályok egymáshoz. Közben mitrailleusök tüzelése hallatszik, mik a torpedó naszádok ellen vannak irányozva. Még néhány perc, s a két hadosztály összecsap, tudniillik egymás sorait töri át, egy-egy hajó két ellenséges hajó közé kerülve. Néhány pillanatra a hat páncélos nagy füstfelhőbe burkolva marad, mindegyike egymásra két sor ágyújából egyszerre oldalsortüzet adván. Az összecsapásból, mely minden szemlélőnek nagyszerű látványt nyújtott, kibontakozva, a hadosztályok helyet cserélve, mindegyik az ellenkező oldalra jutott. Ezen improvizált csata a járművek súlyos volta dacára oly ügyességgel vitetett keresztül, hogy dacára a hajók nagy közelségének, az összecsapás pillanatában a legcsekélyebb mértékben sem érintették egymást, pedig a teljes sortűz nem csekély ingást okoz, a legnagyobb hajónál is. A legbámulatosabb volt a szemlélőkre nézve az a rendkívüli ügyesség, melylyel a torpedó naszádok rendkívüli sebességgel a hajók tömkelegén keresztül surrantak. A csata még egyszer ismételtetett, csak hogy azzal a különbséggel, hogy a két hadosztály helyet cserélve, most a „Tegethoff“-hadosztály a keleti, a „Lissa“-hadosztály pedig a nyugati oldal felől némi kanyarulattal jobbra indultak egymás ellen. E hadállás mintegy 3,11-re be volt fejezve. Ezúttal nemsokára a „Lissa“ kezdi meg a tüzelést ormányágyúiból, mit a „Tegethoff“ rögtön viszonzott. A tüzelésben követik az „Eugen“ és „Kaiser Max“. A hadosztályok teljes erővel rontanak egymás felé, mire a harc általánossá válik. Az ágyúzás sokkal élénkebb, ezúttal a tüzelést jelző kürtök harsogása is hallatszik, a torpedó naszádok már jóval az összecsapás előtt a csatasor közepén megjelennek, támadásaikat folytonosan megújítva, azonban az élénk mitrailleus-tűz elől meg-meghátrálva, visszaszökdecselnek hajóik védelme alá. Folytonos csatározás közt, mely mindinkább élénkül, csapnak össze a hadosztályok a valóságot nagyon

megközelítő módon okádva egymásra a golyózáport. E látvány, mely mindenképp fölülmúlta az első összecsapást, a szemlélő közönséget éljenekre és evivákra ragadta. E második összecsapás annál érdekesebb volt, mert míg az ágyútűz az első után rögtön megszűnt, a tüzelés ezúttal folyton tartott, minden hajó, habár ellenfelétől távolodott is, azt mintegy célba vette s egymásra folyton igen élénken tüzeltek. A csata folytatását jelezve, mely tengeri hadászati taktika szerint az összecsapás után pl. komoly esetben követetni szokott, így tartott a tüzelés körülbelül 11 utánig, mialatt a két hadosztály egymás ellen félkörben mozgott. 11 óra után néhány perccel a „Triest“ tengernagyi hajóról ismét ágyúlövés dördült el, mi parancs volt a kölcsönös tüzelés megszüntetésére. A parancsot 6-7 perc lefolyása után minden hajó teljesítette, és a tüzelést egymás után beszüntette és ezzel az érdekes gyakorlat be volt fejezve. Nemsokára jelzi a „Lissa“ a visszaindulási parancsot és az egész hajóraj a „Triest“ vezetése mellett a kikötő felé vette ismét útját, hová 12 óra előtt megérkezett és minden hajó előbbi helyén a kikötő előtt horgonyt vetett. A tengernagyi hajón volt vendégek, dacára a tikkasztó hőségnek, mely 48—52 C. között váltakozott, az egész hadgyakorlatot nagy élvezettel szemlélték és úgy Sterneck altengernagy, valamint a törzskar minden tagja előtt a látottak felett bámulatukat fejezték ki. Sinkovszky sorhajóhadnagy, mint gazda, gondoskodása folytán déli 12 órakor rövid, de kitűnő reggelihez ült a társaság, mely a kiállott fáradság után szívesen elfelejtette a hajón még mindig uralkodó hőséget. A házigazda szerepét maga Sterneck altengernagy minden komolysága mellett nagy szívéllyel teljesítette. A reggeli alatt a „Triest“ zenekara mulattatta a vendégeket, kiket kellemesen lepett meg egy igen csinosan eljátszott csárdás-induló Kovácstól, valamint több magyar népdal Kéler Bélától. Rendkívüli barátságos társalgás fejlődött ki a reggeli után a vendégek, a házigazda és a törzskar tagjai közt, mely alatt a tengerésztisztek több ízben elismerésüket fejezték ki a magyar kormány iránt, mely a magyar tengeri kereskedelem fejlesztése által nagyon sokat tett a partvilágítás érdekében, mely azelőtt nagyon el volt hanyagolva és a hajózást veszélyessé tette, és kiemelték, hogy ezen tevékenysége által igen jótékony pressziót gyakorol ez irányban az osztrák kormányra. Általában Magyarország felől oly meleg rokonszenvvel nyilatkoztak, mely teljesen megcáfolja azon tévhitet, mintha a haditengerészet tisztikarában valami rideg osztrák irányzat uralkodnék. Maga Sterneck b. cáfolta ezt meg legjobban a kormányzó ebédjén mondott talpraesett pohárköszöntőjével. Ugyanily módon, sőt még melegebben adott kifejezést Del'Adamy Géza, melyre az egész tengerészet tisztikarától megbízást nyert. Miután Zichy gr. kormányzó és a vendégek Sterneck altengernagynak, Montecuccoli grófnak, a „Triest“ parancsnokának, Benkó bárónak, Sinkovszky hajógazdának és Basso hadsegédnek irántuk tanúsított kiváló szívességekért köszönetet mondtak, meleg kézszerítással vettünk búcsút és visszatértünk a városba. E hadgyakorlatnak különösen az kölcsönzött kiváló érdeket, hogy első eset, hogy haditengerészetünk magyar tengeren mutatta be magát harcképességében. És tagadhatatlan, hogy tekintve az egyes mozdulatoknál tanúsított pontosságot és gyorsaságot, melylyel e nagy hajó testek mozognak, valóban elismerésre ragadja a szemlélőt az a nagy könnyedség, melylyel hajórajunk az egyik hadállásból a másikba sokszor néhány perc alatt megy át. Ez a tisztikar kitűnősége és a legénység gyakorlottsága mellett teszi a legnagyobb tanúbizonyságot. E gyakorlatok alatt a törzskart képezték: István főherceg, mint a „Kerka“ jelző gőzös parancsnoka, Pittner b. ellentengernagy, mint a hadgyakorlat főparancsnoka, Monfroni b. ellentengernagy, mint hadosztályparancsnok, továbbá Gredik, Berthold, Brud, Spaun b., Fayenz és Primavesi sorhajó-kapitányok, mint a hat páncélos parancsnokai, továbbá részt vettek a gyakorlatban Palese fregatte-kapitány, Schellander, Chorinszky gr., Baricz, Kreiter, Biriczky, Morin, Müller és Speczler korvett-kapitányok, Montecuccoli, gr., Bankó b., Bassó Richárd, Sinkowszky Károly, Del'Adamy Géza és Fehér sorhajó-hadnagyok. Sterneck b. szerencsét kívánhat magának ily haditengerészethez, melyet mint Tegethoff tanítványa 1866 óta sikerült nevelnie és azt hisszük, hogy az ő példáját, melyet a lissai csata alatt mint a „Ferdinand Max“ parancsnoka adott, ily tisztikar soraiban mindenkor fel fogja találni. A fiumei ünnepélyek sorrendje szerint a gyakorlat napján a kormányzó által adott díszlakoma és fényes estély következett, melyen az egész város előkelősége a tengerész vendégek tiszteletére megjelent, mialatt fáklós zenével járta be a nép a város utcáit. Másnap a város által a fényesen díszített és kivilágított Giardino publikában rendezett nagyszerű népestély zárta be az ünnepélyek sorozatát, mely a város polgárságának mintegy búcsúzóját képezte a rákövetkező nap hét órakor Polába visszatért hajórajtól. Egesy Géza.⁵⁰³

⁵⁰³ Ország-Világ, 5. évfolyam, 1884-07-26 / 30. szám

Az Erzhertzog Ferdinand Max és a Habsburg értéke egyenként 1866-ban 2 404 600 gulden. 18984-ben az Erzhertzog Ferdinand Max 688 400 gulden, míg a Habsburg értéke 879 400 gulden, mert a Habsburg kevésbé rossz állapotban van.⁵⁰⁴

1884.07.20-i hír szerint, másnap a Ferdinand Max, Habsburg, Tegethoff, Prinz Eugen, Kaiser Max és a torpedóhajók elhagyják a századot, és sorra átkerülnek a tartalék hajóállományba.⁵⁰⁵

1884.09.02. „A nagy hajórajból, mely a király előtt gyakorlatozott, a Lissa, Kaiser Max, Prinz Eugen Erzhertzog Ferdinand Max és Habsburg pánczélos fregattok, valamint a Kaiserin Elisabeth (a volt torpedó anyahajó) tartalékban, azaz kevés számú legénységgel marad a kikötőben” (Polában).⁵⁰⁶

1884.12.06-án felmerült a Habsburg átépítésének a gondolata, de az is, hogy helyette esetleg wegy új hajót rendeljenek Angliából.⁵⁰⁷

1885.

1885.04.02-án Polába jelentik, hogy ekkorra kell Harcra kész állapotba hozni.⁵⁰⁸

„A tengerészeti hadgyakorlatok máj. 1-én megkezdődtek azzal, hogy az abban résztvevő hajók teljes felszereléssel szolgálatba léptek. Az I. hadosztály a »Lissa« casematahajóból, mely Pittner báró ellentengernagy hajója, a »Habsburg« pánczélos fregattéból és az »Erzhertzog Ferdinand Max«-ból.”⁵⁰⁹

1885.05.03-án még azt írták, hogy géphiba miatt a Lissa nem fut ki és zászlóshajói szerepét a Habsburg veszi át. A fentiek szerint a Lissa még is ki tudott futni.⁵¹⁰

1885.06.04-én a hajórajjal rövid ideig Muggia-ban horgonyzott.⁵¹¹

„Torpedógyakorlat Fiumében: A cs. k. gyakorlóraj a következő hajókból állott: a »Lissa« (báró Pittner ellentengernagy lobogójával) »Habsburg«, »Ferdinand Max«, »Prinz Eugen«, stb.⁵¹²

1885.07.08-án a flottamanőverek közben a Habsburg egyik tengerésze a tengerbe esett. Őt a Kaiser Max mentette ki a vízből.⁵¹³

1885.10.07-i hír: „Ha ehhez hozzávesszük a nálunk történő mozgósítási előkészületeket s azt a hírt, hogy a polai arzenálban a monarchia három legnagyobb hadihajója, köztük a Habsburg számára teljes felszerelést készítenek s az összes legénységet behívták, bizony nem sok reményt táplálhatunk az európai béke tartóssága iránt.”⁵¹⁴

1886.

Póla, 1886.02.15. (Eredeti tudósítás.) [Az idej hajóhadgyakorlatok.] A költségvetésben ez idénre kifizűzött hajóhadgyakorlatokra máris folynak a munkálatok, hogy a hajóraj a nyárra föl legyen szerelve. E hajóraj az idén kivételképen csak két pánczélos fregattéból, a »Ferdinand Max« és a »Habsburg«-ból, továbbá a »Lussina« torpedó és a »Póla« szállító hajóból fog állani, mely utóbbi nagy mennyiségben visz magával a torpedó támadás ellen használható védő eszközöket, és egész raj torpedónaszádó. E rajhoz tartozik a legújabb torpedó-hajó »Pather« is, a vele mintegy 12 torpedó-naszád. Mindebből azt lehet következtetni, hogy az idej hajóhadgyakorlat leginkább a torpedó fegyver használása s az ellene védekezés módjainak kipróbálására lesz irányozva.⁵¹⁵

⁵⁰⁴ Pester Lloyd, Juli Jahrgang 31, nr. 1884-07-20 / nr. 199

⁵⁰⁵ Prager Tagblatt, Juli 1884-07-20

⁵⁰⁶ Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-09-02 / 243. szám

⁵⁰⁷ Pester Lloyd, Dezember Jahrgang 31, nr. 1884-12-06 / nr. 336

⁵⁰⁸ Pester Lloyd - Abendblatt, April Jahrgang 32, nr. 1885-04-02 / nr. 75

⁵⁰⁹ Nemzet, 4. évfolyam, 1885-05-23 / 978. szám

⁵¹⁰ Budapesti Hírlap, 5. évfolyam, 1885-05-03 / 121. szám

⁵¹¹ Die Presse, Juni 1885-06-04

⁵¹² Nemzet, 4. évfolyam, 1885-07-04 / 1018. szám

⁵¹³ Neuigkeits-Welt-Blatt, Juli 1885-07-10

⁵¹⁴ Pesti Hírlap, 7. évfolyam, 1885-10-07 / 275. szám

⁵¹⁵ Nemzet, 1886. 5. évfolyam, 1886-02-17 / 1245. szám

„Hadi gyakorlatok a tengeren. A nyáron tartandó tengeri hadi gyakorlatokkal már most (1886.02.20.) foglalkoznak a pólai kikötőben. A gyakorlatokban csak két páncélos hajó vesz majd részt: a «Ferdinand Max» és a «Habsburg».”⁵¹⁶

1886.08.02-i hír: „Az osztrák magyar monarchia vízi hadereje. A közös hadügyminisztérium tengerészeti osztályában a napokban dolgozták ki az osztrák-magyar tengeri flotta új beosztását s ezt tegnapelőtt adták ki a tengerészeti főhivataloknak. E szerint a hajóraj új beosztása a következőképpen történt meg: I. Főcsoport: „Rudolf koronaherceg” és „Ferdinand Max” kazamatahajók. Tegethoff, Custozza, Lissa, Albrecht, Kaiser, Don Juan d’Ausztria, Kaiser Max, Prinz Eugen, Habsburg páncélos fregattok. Rauther és Leopard torpedó hajók. Zára, Spalató, Sebenico, Lasin és Loup torpedó csónakok, Adler, Habicht, Falke, Sperber torpedónaszádok, Miramar, Greif, Fantasie czirkáló és jelző hajók. Ezekhez csatlakoznak a Kaiserin Elisabeth, Cyelop és Rela nevű nagy szállítóhajók a Gargano nevű tengeri katonai kórház és a Maros és Lajtha nevű folyamnaszádok. A főtörzshöz tartoznak a következő flottahajók: Radetzky, Laudén, Saida, Erzherzog, Friedrich, Falanz, Helgoland, Zrínyi, Frundsberg és Aurora páncélfregattok. Végül kilencz ágyúnaszád és pedig: Hum Nautilus, Albatros, Kerka, Narentatensego, Andreas Hofer, Triest és Taurus. II. mellékcsoporthoz áll a Novara és Ferdinand Max tüzérhajókból, a Velebich, Carlatone, Schwarzenberg, torpedónaszádokból, az Artemisia és Chameleon czirkáló korvettekből, a Minerva folyamnaszádból és a Move és Bravó nevű szállító schoonerekből. A harmadik mellékcsoporthoz hat fregattból áll, melyek a Salamander, Adria, Dandola, Belona, Alfa és Dalmata. Ez utóbbi csoport csak kiegészítő és őrszolgálatra alkalmaztatik. E szerint a magyar hadiflotta áll 66 kisebb nagyobb hajóból, melyekhez természetesen nincsenek hozzávéve a kis segédhajók és az apróbb torpedó Csolnokok. Az őszi flottagyakorlatokon már e beosztás szerint fognak működni. A főcsoport három szárnyra van osztva, melyekhez összesen 24 torpedónaszád és 40 torpedósajka tartozik. Az összes hajókon majdnem 500 ágyú van.”⁵¹⁷

1886 augusztusában még hadrendben állt, mint páncélos fregatt. Testvérhajója az SMS Erzherzog Ferdinand Max kazamatahajóként szerepel.⁵¹⁸

„Az idei hajógyakorlatok. A költségvetésben ez idénre kitűzött hajógyakorlatokra máris folynak a munkálatok, hogy a hajóraj a nyárra föl legyen szerelve. E hajóraj az idén kivételképen csak két páncélos fregattból, a „Ferdinand Max” és a „Habsburg”-ból, továbbá a „Lussin” torpedó és a „Póla” szállító hajóból fog állani, mely utóbbi nagy mennyiségben visz magával a torpedó támadás ellen használható védő eszközöket és egész raj torpedó-naszádot. E rajhoz tartozik a legújabb torpedó-hajó „Pather” is, a vele mintegy 12 torpedó-naszád. Mindebből azt lehet következtetni, hogy az idei hajóhadgyakorlat leginkább a torpedó-fegyver használása s az ellene védekezés módjainak kipróbálására lesz irányozva.”⁵¹⁹

1886-tól őrhajó, majd laktanyahajó Pólában. Ekkor az 1882-ben felszerelt lövegeit leszerelték és fegyverzete 1 db 26 cm-es (10,2 hüvelyk)-es ágyú és egy 24 cm-es (9,4 hüvelyk)-es ágyú.

1887.

1887.04.13-án már a hadrendből való törlése vetődött fel.⁵²⁰ A Salamander, az Erzherzog Ferdinand Max és a Habsburg az utolsó három még hadrendben álló egység azok közül, amelyek a lissai csatában mint páncélosok harcoltak.⁵²¹

1887.06.19-i hír: „Pólában a király ő felsége ott időzése alatt a »Habsburg« páncélos fregatton nagy tengerészeti udvari bált is rendeznek.”⁵²²

⁵¹⁶ Ország-Világ, 7. évfolyam, 1886-02-20 / 8. szám

⁵¹⁷ Ellenzék, 7. évfolyam, 1886-08-02 / 173. szám

⁵¹⁸ Ellenzék, 7. évfolyam, 1886-08-02 / 173. szám

⁵¹⁹ Székely Nemzet, 4. évfolyam, 1886-02-20 / 28. szám

⁵²⁰ Pester Lloyd, April Jahrgang 34, nr. 1887-04-13 / nr. 101

⁵²¹ Neuigkeits-Welt-Blatt, April 1887-04-16

⁵²² Fővárosi Lapok, 24. évfolyam, 1887-06-19 / 167. szám

1887.07.06-án bocsátották vízre a Rudolf trónörökös tornyoshajót Pólában. Délután 3 órakor a „Habsburg“ páncélos hajón ünnepélyes fogadás lesz, melyre a királyt is oda várják.⁵²³ Az óriási hajó fedélzetét tarkaszínű zászlókkal óriási sátorra változtatták át; a kéményt és az árboczfákat virágfüzerek díszítették, a sarkokba déli növényei, között szökőkutak voltak felállítva. Gyönyörű arannyal áttört szőnyeg képezte a bejáratot Midőn a király, Mária Terézia főherceg asszony, Károly Lajos és más főhercegekkel megjelent a hajón, nagy lelkesedéssel fogadták. Számára drága perzsa szőnyegek közül külön elfogadó szalont készítettek. Itt foglaltak helyet a főhercegek, s itt fogadta a király a vendégek hosszú sorát. Elsősorban Magyarország és Ausztria jelenlévő képviselőivel társalgott hosszabban az uralkodó. A jelenlevő nők közül többeket bemutattak a főherceg nőnek. Miután az udvar félórás időzés után elhagyta a hajót, a társaság is lassankint szétoszlott. Este a hajókat fényesen kivilágították s lampionokkal díszítették fel.⁵²⁴

Póla, 1887.09.20. A tizenegy hajóból álló angol hajóraj az Edinburghi herceg parancsnoksága alatt ma reggel ide érkezett. Midőn az edinburghi herceg a látogatások viszonzása céljából partra szállt, az osztrák-magyar hadihajók a nagy zászlókat vonták föl és a »Habsburg« hadihajó elsütötte ágyúit.⁵²⁵

1888.

1888.01.22-én a Pólába befutó dán felségjelzésű hajót fogadta tiszteletadással.⁵²⁶

1888.11.22-én a hadműveleti flotta a következőkből állt: Rudolf koronaherceg toronyhajó, Stefanie főhercegnő toronyhajó, Tegethoff, Custozza, Lissa, Albrecht főherceg, Kaiser, Kaiser Max, Don Juan d'Austria, „Prinz Eugen” kazamata hajók és a „Habsburg” páncélos fregatt.⁵²⁷

1889.

1889.09.07-én Pólából Triesztbe hajózott Manfroni altengernagy temetésére, hogy ott a díszlövéseket leadhassa.⁵²⁸

1891.

A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyvében az SMS Habsburg páncélos fregatt ekkor még mindig a vértés hajók között szerepel.⁵²⁹

1892.

1892.10.07-i hír: „A 27 évvel ezelőtt épült és már teljesen elavult »Habsburg« páncélosnak egy partvédő új hajóval való pótlására terveztek ekkor már a költségvetésben.⁵³⁰ Az új hajót ekkor 3,5 millióból építenék meg.⁵³¹

1893.

1893.05.21-én egy páncél-fregatte-ja van a tengerészetnek, az pedig a Habsburg, 5140 tonnás, 3500 lőerejű géppel, 14 nehéz, 6 könnyű és 9 gyorstüzelő ágyúval.⁵³²

1893.09.30-i hír:” Pólából jelentik, hogy B. Albert, a „Habsburg“ páncélos korvett hadapródja, a tengerész-kaszinóban agyonlőtte magát. A 26 éves fiatalembert szerelmi affaire üzte a halálba.”⁵³³

1893.12.20-i hír: „Pola, dec. 19. Az „Elisabeth“ cirkáló hajó ma délelőtt 11 1/2 (fél 12-kor) órakor a szabad kikötőbe érkezett. A hajón volt Ferenc Ferdinánd főherceg is. Az erődök és a „Habsburg”

⁵²³ Székely Nemzet, 5. évfolyam, 1887-06-28 / 97. szám

⁵²⁴ Kolozsvár, 1. évfolyam, 1887-07-09 / 159. szám

Die Presse, Juli 1887-07-07

⁵²⁵ Nemzet, 6. évfolyam, 1887-09-21 / 1817. szám

⁵²⁶ Das Vaterland, Januar 1888-01-22

⁵²⁷ Pester Lloyd, November Jahrgang 35, nr. 1888-11-22 / nr. 323

⁵²⁸ Neue Freie Presse, September 1889-09-07

Neuigkeits-Welt-Blatt, September 1889-09-08

⁵²⁹ Zsebkönyv a Magyar Királyi Csendőrség számára 1891

⁵³⁰ Nemzet, 11. évfolyam, 1892-10-07 / 3631. szám

⁵³¹ Nemzet, 11. évfolyam, 1892-10-07 / 3631. szám

⁵³² Budapesti Hírlap, 13. évfolyam, 1893-05-21 / 139. szám

⁵³³ Pesti Hírlap, 15. évfolyam, 1893-09-30 / 270. szám

páncélos fregatta úgy a hajó megérkezésekor, mint a partraszálláskor huszonnégy ágyúlovést tettek. Az összes hadihajók nagy zászlódíszot öltöttek.”⁵³⁴ Ferenc Ferdinánd ekkor érkezett haza földközi útvonalról.

1893.12.23-án laktanyahajóként szerepelt az SMS Habsburg.⁵³⁵

1894.

Pola, 1894.04.06. Vilmos császár ma délelőtt 10 és fél órakor Koch tengerészkapitány, a „Moltke“ parancsnokának kíséretében partra szállt. Ez alkalommal a német hadihajó felvonta az osztrák-magyar lobogót és 21 ágyúlovést tett, melyeket a „Habsburg“ kikötő-őrhajó viszonzott.⁵³⁶ Máshol ekkor is laktanyahajóként szerepel.⁵³⁷ Az biztos, hogy áprilisban volt még fegyverzete. A források felváltva nevezik laktanya és őrhajónak, minden rendszer nélkül. Az is biztos, hogy a hajón jelentős legénység szolgált még ekkor. Ezek kadétok, tűzerek, orvosok, tengerészek, gépészek a cikkek szerint.

1894.04.24-én Polában az SMS Habsburg kikötői őrhajó és a Satellit torpedóvadász, összeütközött, mikor az utóbbi behajózott a kikötőbe. A torpedóvadászba az SMS Habsburg szaladt bele, és annak jelentős sérüléseket okozott. A Habsburg szinte teljesen sértetlenmaradt. Emberélet nem került veszélybe. A baleset valószínűleg félreértett parancsok eredményeként történt abban a pillanatban, amikor a „Satelit“ horgonyt akart vetni, és nem hátra, hanem teljes sebességgel előrehajtott.⁵³⁸

1895.

1895.05.15-i hír: „Bál a Habsburg fedélzetén. Néhány nap óta a tenger már Pola mellett is csöndes. A kacér yachtok elrepültek, a hatalmas hadihajók felszedték a vitorlákat, a sok előkelő idegen elszéledt minden irányban. Az elmúlt szép napok méltó befejezése volt az a bál, (május 11-én este) amelyet báró Sterneck tengernagy szombaton délután a Habsburg fregatton rendezett. Mint lapunknak írják, a hajó fedélzetén Khittel sorhajó-kapitány, a fregatt parancsnoka fogadta a vendégeket. A fedélzet olyan volt, mint egy tropikus kert a liguriai tengerparton, még a komor ágyúcsöveket is virágfüzerek ölelték körül. A chamaerops-pálmák legyezői alatt világos tavaszi ruhákban ültek, csevegtek, kacagtak a szép olaszszemű asszonyok és leányok. Mikor azonban a hajó zenekara egy bécsi keringőbe kezdett, kibukkantak a pálmák alól és vidám táncra kerekedtek a bronzszinti tengerésztisztekkel, akik a délelőtt folyamán még puskaporfüstben játszottak háborúsdit. Az előkelő társaság estig maradt együtt, amikor csodaszép, tavaszi időben benzinmotoros csónakokon tért vissza a városba.”⁵³⁹ A tervek szerint 1895.05.11-én Polát a király és császár a Habsburg fedélzetén szándékozott elhagyni a bál után.⁵⁴⁰

Hajórajunk kiegészítése (1895.12.31.) Magasabb helyről jött rendelet következtében a jelenleg Pólában horgonyzó „Narenta“ és „Habsburg“ hadihajók személyzetét kiegészítik. Ugyancsak egy korábbi rendelet értelmében a pólai tengerészeti parancsnokság még más három hadihajó tökéletes felszerelését rendelte el, egyszersmind meghagyta, hogy mindaddig, míg a három hadihajó tökéletesen felszerelve nincs, a meghatározott időn felül is dolgozzanak, annak készenlétbe való helyezésén.⁵⁴¹

(1895.04.06-án Triesztben egy „Habsburg” páncélos hajót bocsátására készültek.⁵⁴² Ez az SMS Monarch, amit 1895.05.09-én bocsátottak vízre. 1894.04.09-én Triesztben vízre bocsátották a Habsburg kereskedelmi hajót.⁵⁴³) A sajtóban szerintem összekeveredtek a Habsburg és a Monarch adatai.

1898. 1898.10.22-én törölték a flottából.

⁵³⁴ Pesti Hírlap, 15. évfolyam, 1893-12-20 / 351. szám

⁵³⁵ Die Presse, Dezember 1893-12-23

⁵³⁶ Fővárosi Lapok 1894-06-06 / 155. szám

Pesti Hírlap, 16. évfolyam, 1894-04-07 / 97. szám

⁵³⁷ Die Presse, Februar 1894-02-14

⁵³⁸ Neuigkeits-Welt-Blatt, April 1894-04-26

⁵³⁹ Pesti Napló, 46. évfolyam, 1895-05-15 / 132. szám

Pesti Napló, 46. évfolyam, 1895-04-17 / 104. szám

⁵⁴⁰ Kolozsvár, 9. évfolyam, 1895-04-18 / 88. szám

⁵⁴¹ Pesti Hírlap, 17. évfolyam, 1895-12-31 / 359. szám

⁵⁴² Pesti Hírlap, 17. évfolyam, 1895-04-06 / 95. szám

⁵⁴³ Kolozsvár, 9. évfolyam, 1895-04-11 / 84. szám

1899-1900-ban lebontották.

1899-ben kezdték meg az SMS Habsburg (II.) sorhajó építését.

TENGERI HADERŐ							
MAGYARORSZÁG ÉS AUSZRIA HADITENGERÉSZETE.							
HADIHAJÓK.							
Száma	A hajó neve	Tonnárs	Lóerő	Mélék	Köcsy	Köcsy-nyu	Gyors-üléskő
1	Rudolf trónörökös.....	6870	6500	3	6	2	11
2	Stefánia trónörökösné)	5060	6500	2	6	2	11
3	Tegetthoff.....	7300	6400	6	5	2	15
4	Custozza.....	7000	4400	8	—	8	11
5	Allbrecht kir. herceg.....	5940	3500	8	—	8	11
6	Don Juan d'Autria.....	3550	2700	8	—	6	11
7	Miksa császár.....	3550	2700	8	—	6	11
8	Jenő herceg.....	3550	2700	8	—	6	11
9	Kaiser.....	3510	3200	10	—	8	11
10	Mária Terézia.....	5200	7000	2	8	2	18
11	Ferenc József.....	4000	6400	2	6	2	11
12	Erzsébet királyné.....	4000	6400	2	6	1	11
CIRKÁLÓ HAJÓK.							
1	Habsburg (páncél fregatt).....	3120	3500	14	—	6	9
2	Panther.....	1530	3500	—	2	—	10
3	Leopard.....	1530	3500	—	2	—	10
4	Tiger.....	1675	4000	—	4	—	10
5	Zara.....	840	1000	—	—	5	7
6	Spalato.....	840	1000	—	—	5	7
7	Selenice.....	840	1200	—	—	5	7
8	Lussin.....	1000	1000	—	2	1	7
9	Blitz.....	360	2000	—	—	—	8
10	Meteor.....	350	2000	—	—	—	9
11	Komet.....	360	2500	—	—	—	8
12	Planet.....	480	3500	—	—	—	10
13	Trabant.....	540	3500	—	—	—	10
14	Satellit.....	540	4000	—	—	—	9
TORPEDÓ NASZÁDOK.							
1	Adler.....	95	825	—	—	—	2
2	Falke.....	95	825	—	—	—	2
3	Habicht.....	—	—	—	—	—	—
4	Sperber.....	—	—	—	—	—	—
5	Boussard.....	—	—	—	—	—	—
6	Condor.....	—	—	—	—	—	—
7	Uhu.....	—	—	—	—	—	—
8	Geier.....	—	—	—	—	—	—
9	Kranich.....	—	—	—	—	—	—
10	Ibis.....	—	—	—	—	—	—
11	Würger.....	78	900	—	—	—	2
12	Reiher.....	—	—	—	—	—	—
13	Flamingo.....	—	—	—	—	—	—
14	Marabu.....	—	—	—	—	—	—
15	Weihe.....	—	—	—	—	—	—
16	Secretär.....	—	—	—	—	—	—
17	Harpie.....	—	—	—	—	—	—
18	Gaukler.....	—	—	—	—	—	—
19	Elster.....	—	—	—	—	—	—
20	Rabe.....	—	—	—	—	—	—
21	Krähc.....	—	—	—	—	—	—
22	Siar.....	78	1000	—	—	—	2
23	Kukuk.....	—	—	—	—	—	—
24	Kibitz.....	—	—	—	—	—	—
25	XXXIII—XXXIX sz.....	64	700	—	—	—	2
26	XI—XXXII sz.....	47	600	—	—	—	1
27	IX—X *.....	37	450	—	—	—	1
28	I—VIII *.....	27	300	—	—	—	—

JELZŐ HAJÓK.

Szám	A hajó neve	Tonnás	Lőerő	Nehéz	Közép	Könnyű	Gyors-tüzelő
1	Miramar	1850	2500	—	—	2	—
2	Greif	1370	1000	—	—	2	—
3	Phantaise	400	4000	—	—	—	—

VONATHAJÓK.

1	Pelikan (torpedó-raktárhajó)	2481	200	—	—	2	8
2	Cyclop (műhelyhajó)	2150	850	—	—	2	—
3	Pola (anyagszállító hajó)	910	650	—	—	2	—

FOLYAMI HAJÓK.

1	Matros	310	200	—	2	—	2
2	Leitha	310	200	—	2	—	2
3	Körös	448	1250	—	2	—	4
4	„a” Jár-őrnaszád	30	200	—	—	—	1

ÁLLOMÁS- ÉS KÖVET-HAJÓK.

1	Radetzky	3430	2700	—	15	2	7
2	Laudon	3430	2600	—	15	2	7
3	Donau	2343	1800	—	10	1	4
4	Saida	2440	1800	—	11	1	—
5	Frigyes kir. herceg	1570	800	—	14	1	—
6	Fasana	1970	1700	—	4	3	—
7	Zrínyi	1340	1000	—	2	5	2
8	Frundsberg	1340	1000	—	2	5	2
9	Aurora	1340	1000	—	2	5	2
10	Hum	900	800	—	4	1	—
11	Nautilus	570	400	—	2	1	—
12	Albatros	570	400	—	2	1	—
13	Kerka	540	250	—	2	1	—
14	Narenta	540	260	—	2	1	—
15	Sansgo	350	260	—	2	—	—
16	Hofer András	850	350	—	1	3	—
17	Taurus	550	550	—	—	5	—

KIKÖTŐ ÉS PARTI SZOLGÁLATRA VALÓ JÁRÓMŰVEK.

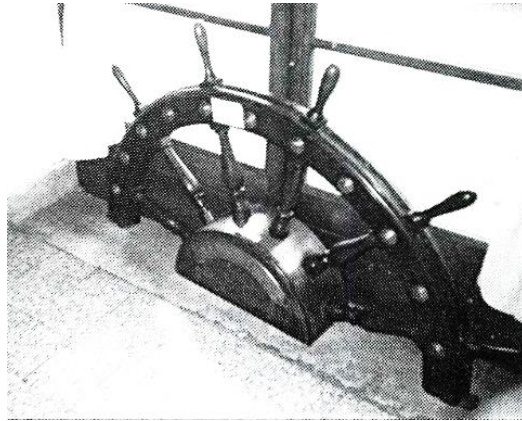
1	Grille	360	300	—	2	—	—
2	Triton	180	360	—	—	2	—
3	Hippos	97	250	—	—	—	3
4	Büffel	97	250	—	—	—	3
5	Dromedar	175	350	—	—	—	3
6	Salamander	268	350	—	—	—	—
7	Najade	554	—	—	—	—	—
8	Gigant	260	400	—	—	—	—

TŰZÉR ISKOLAHAJÓK.

1	Novara	2650	—	—	13	4	8
2	Ferdinánd Miksa kir. herceg	5140	3500	—	—	—	—
3	Alfa	1350	—	—	—	—	—
4	Schwarzenberg	1700	—	—	6	—	—

MATRÓZ ISKOLAHAJÓK.

1	Artemisia	180	—	—	—	2	—
2	Camäleon	200	—	—	—	2	—
3	Möve	370	—	—	—	2	—
4	Bravo	200	—	—	—	2	—
5	Salamander	3100	—	—	—	—	—
6	Helgoland	1800	—	—	—	—	—
7	Bellona	1610	—	—	—	—	—
8	Dalmat	900	—	—	—	—	—
9	Elisabeth	1170	—	—	—	—	—

A HABSBERG (1866) páncélosfregatt kormánykerékének fele⁵⁴⁴

Parancsnokai:

- 1866 Faber sorhajókapitány
- 1869 Joseph Aurnhammer v Aurnstein sorhajókapitány
- 1870 Ritter v. Gröller sorhajókapitány
- 1878 lovag Lindner Károly sorhajókapitány
- 1884 Lang (Laag József) sorhajó kapitány
- 1884 Heinrich Fayenz fregattkapitány
- 1885 Friedrich Stecher fregattkapitány⁵⁴⁵
- 1895 Khittel Vladimir sorhajó-kapitány

Admirálisok:

- 1871 lovag Millosich György ellenadmirállal
- 1878 lovag Barry Alfréd ellentengernagy

⁵⁴⁴ Haditechnika 26. 1992 / 4. szám / MODELLEZŐKNEK

⁵⁴⁵ Pester Lloyd, März Jahrgang 32, nr. 1885-03-31 / nr. 89